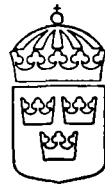

Regeringens proposition

1985/86: 146

om vidaresändning av radio- och
TV-program

Prop.
1985/86: 146

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 13 mars 1986.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Sten Wickbom

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i den upphovsrättsliga lagstiftningen som syftar till att reglera de upphovsrättsliga frågor som uppkommer vid samtidig och oförändrad återutsändning (vidaresändning) av radio- och TV-program. Förslagen gäller både trådlös och trådbunden vidaresändning.

Rätten till vidaresändning skall enligt förslaget grundas på avtal mellan rättighetshavarna och den som svarar för vidaresändningen. För det fall att flertalet rättighetshavare därvid företräds av någon organisation införs en lagbestämmelse som innebär att sådana kollektiva avtal får verkan också för rättighetshavare som står utanför organisationen, s. k. avtalslicens.

Utövande konstnärer och fonogramframställare skall ha rätt till ersättning vid sådana vidaresändningar som innehåller ljudinspelningar och inte bara som i dag för utnyttjandet i de ursprungliga sändningarna.

Lagstiftningen avses träda i kraft den 1 juli 1986.

Lagförslagen i denna proposition har granskats av lagrådet. Propositionen innehåller därför tre huvuddelar: lagrådsremissen (s. 7), lagrådets yttrande (s. 37) och föredragande statsrådets ställningstagande till lagrådets synpunkter (s. 40).

Den som vill ta del av samtliga skäl för lagförslagen måste därför läsa alla tre delarna.

Lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

dels att 22, 45, 47, 48 och 58 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 22 d §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §¹

Har radio- eller televisionsföretag rätt att i utsändning återgiva verk, må företaget ock, under villkor som regeringen bestämmer, för bruk vid egna utsändningar upptaga verket på anordning, genom vilken det kan återgivas. Om rätten att göra sålunda upptaget verk tillgängligt för allmänheten gäller vad eljest är stadgat.

Svenskt radio- eller televisionsföretag som regeringen bestämmer må, om företaget på grund av avtal med organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området äger rätt att utsända litterära och musikaliska verk, jämväl utsända utgivet dylikt verk av upphovsman som icke företrädes av organisationen; för utsändningen äger upphovsmannen rätt till ersättning. Vad sålunda stadgats gäller dock icke sceniskt verk, ej heller annat verk om upphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig utsändningen.

Svenskt radio- eller televisionsföretag som regeringen bestämmer må, om företaget på grund av avtal med organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området äger rätt att utsända litterära och musikaliska verk, jämväl utsända utgivet dylikt verk av upphovsman som icke företrädes av organisationen; för utsändningen äger upphovsmannen rätt till ersättning. Vad sålunda stadgats gäller dock icke sceniskt verk, ej heller annat verk om upphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig utsändningen. *Bestämmelserna i detta stycke gäller inte sådan vidare-sändning som anges i 22 d §.*

22 d §

Har någon på grund av avtal med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området rätt att till allmänheten trådlöst eller genom kabel samtidigt och oförändrat återutsända (vidaresända) verk som ingår i en trådlös ljudradio- eller televisionsutsändning, får denne på samma sätt vidaresända även verk av upphovsmän som inte företräds av organisationen. Vidaresändning får

¹ Senaste lydelse 1978: 488.

avse endast verk av det slag som omfattas av avtalet. Även i övrigt gäller avtalets villkor i fråga om vidareändningen.

En upphovsman vars verk vidareändras med stöd av första stycket skall i fråga om ersättning som lämnas enligt avtalet och i fråga om förmåner från organisationen som väsentligen bekostas genom ersättningen vara likställd med upphovsmän som organisationen företräder. Upphovsmannen har dock alltid oberoende av detta rätt till ersättning som hänförs till vidareändningen, om han begär det inom tre år efter utgången av det år då vidareändningen ägde rum. Krav på ersättning får riktas endast mot organisationen.

Gentemot den som vidareänder verk med stöd av denna paragraf får krav på ersättning göras gällande endast av sådana organisationer som avses i första stycket. Kraven skall framställas samtidigt.

45 §²

En utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk må icke utan hans samtycke upptagas på grammofonskiva, film eller annan anordning, genom vilken det kan återgivvas, och ej heller utsändas i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgängligt för allmänheten.

Ett framförande som har upptagits på en anordning som avses i första stycket får inte utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3, 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a, 26, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3, 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 d, 24, 24 a, 26, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

47 §³

Om en grammofonskiva eller en annan anordning på vilken ljud har upptagits används vid ljudradio- eller televisionsutsändning eller vid annat offentligt framförande i förvärvssyfte och utsändningen eller framförandet

² Lydelse enligt prop. 1985/86: 79.

³ Lydelse enligt prop. 1985/86: 79.

äger rum inom femtio år efter det år då ljudupptagningen gjordes, skall ersättning utgå till framställaren liksom till utövande konstnärer vilkas framförande har upptagits på anordningen. Har två eller flera konstnärer samverkat vid framförandet, kan den rätt som tillkommer dem göras gällande endast av dem gemensamt. Gentemot den som har använt anordningen skall konstnärer och framställare göra gällande sina krav samtidigt.

Vad som sägs i första stycket om ljudradio- och televisionsutsändning gäller också när en trådlös sådan utsändning samtidigt och oförändrat återutsänds (vidaresändning) till allmänheten trådlöst eller genom kabel. Gentemot den som vidaresänder får krav på ersättning göras gällande endast genom sådana organisationer som företräder ett flertal svenska utövande konstnärer eller framställare. Organisationerna skall framställa kraven samtidigt med de krav som avses i 22 d §.

Bestämmelserna i 8 och 9 §§, 14 § första stycket, 20, 21 och 24 §§ samt 26 § andra stycket skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnärers rätt skall jämväl föreskrifterna i 27, 28, 41 och 42 §§ i motsvarande mån gälla.

Vad i denna paragraf stadgas gäller icke ljudfilm.

48 §⁴

Ljudradio- eller televisionsutsändning må icke utan radio- eller televisionsföretagets samtycke återutsändas eller upptagas på anordning, genom vilken den kan återgivas. Utan sådant samtycke må ej heller televisionsutsändning återgivas för allmänheten i biograf eller därmed jämförlig lokal.

En utsändning som har upptagits på en anordning som avses i första stycket får inte utan radio- eller televisionsföretagets samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då utsändningen ägde rum.

Vad i 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf.

Har ett radio- eller televisionsföretag krav på ersättning för en sådan vidaresändning som avses i 22 d § första stycket och som har skett med företagets samtycke, skall företaget framställa sitt krav samtidigt som de organisationer som avses där.

⁴ Lydelse enligt prop. 1985/86: 79.

58 §⁵

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. *Samma lag vare* i mål om ersättning som avses i 9 § andra stycket, 14 § andra stycket, 16 §, 22 § andra stycket eller 47 §.

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. *Detsamma gäller* i mål om ersättning som avses i 9 § andra stycket, 14 § andra stycket, 16 §, 22 § andra stycket, 22 d § eller 47 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986. Den skall tillämpas även på verk och upptagningar som har tillkommit före ikraftträdandet.

⁵ Senaste lydelse 1973: 363.

Lag om ändring i lagen (1960: 730) om rätt till fotografisk bild

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (1960: 730) om rätt till fotografisk bild skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §¹

Svenskt televisionsföretag som regeringen bestämmer må, mot ersättning, visa offentliggjord fotografisk bild, såframt fotografen icke meddelat förbud mot visning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig visningen. Vad nu sagts gäller ej film.

När en trådlös televisionsutsändning samtidigt och oförändrat återutsänds till allmänheten trådlöst eller genom kabel av någon annan än ett sådant företag som avses i första stycket, tillämpas beträffande fotografisk bild som visas i sändningen 22 d § lagen (1960: 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986. Den skall tillämpas även på fotografisk bild som har tillkommit före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1978: 489.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 20 februari 1986

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Bodström, Göransson, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom, Hulterström, Lindqvist

Föredragande: statsrådet Wickbom

Lagrådsremiss om vidaresändning av radio- och TV-program

1 Inledning

Vid samtidig och oförändrad återutsändning (vidaresändning) av radio- och TV-program uppkommer olika frågor av upphovsrättsligt slag. I departementspromemorian (Ds Ju 1985:7) Återutsändning av radio- och TV-program har lagts fram förslag som syftar till att lösa dessa frågor.

Promemorian har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena har gjorts i justitiedepartementet och finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (Dnr 2496–85).

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels en sammanfattning av promemorian som *bilaga 1*, dels promemorians lagförslag som *bilaga 2*, dels en förteckning över remissinstanserna som *bilaga 3*.

I lagstiftningsärendet har samråd skett med företrädare för vederbörande departement i de andra nordiska länderna. Vidare har en hearing hållits den 17 januari 1986 med företrädare för olika kategorier rättighetshavare.

2 Allmän motivering

2.1 Bakgrund

I många länder, framför allt i Nordamerika och Europa, har under de senaste åren spridning av radio- och TV-program via kabelnät blivit vanlig. Orsakerna härtill är flera. Den främsta torde vara att antalet tillgängliga frekvenser för etersändning är begränsat. Kabelnäten däremot kan vidare-sprida ett stort antal program och göra detta med hög kvalitet utan de tekniska störningar som ofta kan förekomma i samband med etersändning. Återutsändning via kabel har därför blivit vanlig i många länder, särskilt när det gäller utländska program. Detta gäller speciellt i de tätbefolkade länderna i Mellanuropa. Kabelspridningen torde bli ännu vanligare under de kommande årtiondena då en stor mängd program kommer att bli tillgängliga från olika TV-satelliter.

I de nordiska länderna har kabelspridningen hittills varit i huvudsak begränsad till storstadsområdena och främst tagit sikte på återutsändning av TV-program från de nordiska grannländerna.

I samtliga nordiska länder planeras emellertid nu en omfattande utbyggnad av verksamheten. Detta har gjort att de radorättsliga och upphovsrättsliga frågorna i sammanhanget har fått ökad aktualitet.

I Sverige har genomförts lagstiftning som rör den *radorättsliga* sidan av radio- och TV-utsändningar i kabel. Dessa frågor regleras i lagen (1985:677) om lokala kabelsändningar vilken trädde i kraft den 1 januari 1986 (se prop. 1984/85: 199). Lagen innehåller bestämmelser om trådsändning av radioprogram i lokala rundradiosändningar. Enligt lagen krävs tillstånd för sådana kabelsändningar, utom vid vidaresändning av rundradiosändningar och vid sådana sändningar som har ett begränsat antal mottagare. Frågor om tillstånd prövas av en för hela landet gemensam kabelnämnd. Lagen innehåller inte någon reglering av de upphovsrättsliga frågor som uppkommer vid lokala kabelsändningar.

Sedan en tid pågår förberedelser för en begränsad försöksverksamhet med trådlösa rundradiosändningar av finländska TV-program över Storstockholmsområdet. I första hand är avsikten att sändningarna skall ske i avvaktan på att ett nordiskt radio- och TV-samarbete via direktsändande satellit kan inledas (Tele-X). I lagen (1986:3) om rundradiosändning av finländska televisionsprogram anges de radorättsliga förutsättningarna för verksamheten (se prop. 1985/86: 54). Lagen trädde i kraft den 1 februari 1986 och gäller till utgången av år 1987. Inte heller denna lag reglerar upphovsrättsliga frågor.

De *upphovsrättsliga* frågorna i samband med kabelspridning har blivit belysta i många olika sammanhang. Sålunda har de under lång tid diskuterats inom de mellanstatliga organisationer som är ansvariga för administrationen av de internationella konventionerna på området. För de nordiska ländernas del har frågorna tagits upp i rapporten (NU 1983: 12) Nabolands-TV i kabel, som har utarbetats av en samnordisk tjänstemannagrupp. För en utförligare redogörelse för dessa olika överväganden och de internationella konventionerna hänvisas dels till departementspromemorian, dels till den nu nämnda rapporten.

När det gäller de upphovsrättsliga frågor som uppkommer vid trådlös eller trådbunden utsändning av radio- och TV-program finns det anledning att skilja mellan å ena sidan ursprunglig sändning och å andra sidan samtidig och oförändrad återutsändning. Med ursprunglig sändning avses de fall då programutbudet produceras eller ställs samman av den som svarar för utsändningen. Den samtida och oförändrade återutsändningen avser däremot situationer då radio- eller TV-program tas emot och utan tidsförskjutningar och ändringar sänds vidare av någon annan än den som svarar för den ursprungliga sändningen. Denna samtida och oförändrade återutsändning motsvarar vad som enligt 2 § lagen (1985:677) om lokala kabelsändningar avses med "vidaresändning". Den ursprungliga sändningen motsvarar närmast vad som där betecknas som "egensändning".

I departementspromemorian har lämnats en utförlig redogörelse för innehållet i gällande rätt med avseende på de olika formerna för spridning.

I den delen kan hänvisas till promemorian.

Vid ursprunglig sändning uppkommer inte några nya problem från upphovsrättslig synpunkt. I det följande behandlas därför endast de frågor som uppkommer vid samtidig och oförändrad återutsändning (vidaresändning).

Huvudintresset har hittills främst knutits till sådan programspridning som sker via kabel. På grund av det nära samband som finns mellan upphovsrättsfrågorna när det gäller såväl trådlös som trådbunden vidare-sändning av radio- och TV-program bör dock övervägandena, liksom i Danmark, Finland och Norge, ta sikte på en reglering av båda dessa spridningsformer.

2.2 Behovet av lagstiftning

Mitt förslag: De upphovsrättsliga frågor som uppkommer i samband med vidaresändning av radio- och TV-program bör lagregleras.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Det övervägande antalet remissinstanser tillstyrker promemorians förslag i denna del. Ett fåtal anser att de upphovsrättsliga frågorna bör utredas ytterligare.

Skälen för mitt förslag: Med upphovsrätt menas författarens, kompositörers, konstnärers och andra upphovsmäns rätt att bestämma över utnyttjandet av sina verk. Den rättspolitiska bakgrunden till denna lagstiftning är framför allt en önskan att stimulera det andliga skapandet och därigenom i vid mening främja det sociala, kulturella och ekonomiska framåtskridandet. Liknande skäl kan åberopas för skyddet av vissa rättigheter som står upphovsrätten nära (s. k. närstående rättigheter). Härmed avses det skydd som lagen ger åt utövande konstnärer (artister, musiker, skådespelare m. fl. som inte skapar men väl framför verk), åt framställare av musikinspelningar och andra fonogram samt åt radio- och TV-företag.

Regler om samtliga dessa slag av rättigheter finns i lagen (1960: 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen, URL). Regler om de rättigheter som fotografer har till utnyttjandet av sina fotografier finns i en särskild lag, lagen (1960: 730) om rätt till fotografisk bild (fotografilagen, FotoL).

Vad först gäller *de egentliga upphovsmännen* till radio- och TV-program (bl. a. manusförfattare, kompositörer, scenografer, regissörer, m. fl.) skall endast konstateras att i de ensamrättigheter som varje upphovsman har till sitt verk ingår även rätten att göra verket tillgängligt för allmänheten, bl. a. i form av offentligt framförande av verket (2 § URL). Härmed avses exempelvis att verket spelas i en konsertsal eller på en scen eller sänds i radio eller TV, antingen via etern eller via kabel till allmänheten. Rätten att göra verket tillgängligt för allmänheten gäller oavsett om det är fråga om direktsändning eller om framförandet sker på grundval av en inspelning. En vanlig situation är att någon fångar upp en radio- eller TV-sändning och återutsänder den på trådlös eller trådbunden väg. Denna återutsändning kan antingen återge en inspelning av den ursprungliga sändningen eller

också direkt sprida den ursprungliga sändningen vidare utan sådan inspelning. I det senare fallet blir det fråga om en samtidig och oförändrad återutsändning (vidaresändning) av den ursprungliga sändningen.

Under förutsättning att verket görs tillgängligt för allmänheten innebär varje form av återutsändning ett nytt offentligt framförande som omfattas av upphovsmannens ensamrätt.

De *utövande konstnärerna* har enligt lagen en ensamrätt att bestämma över utsändningar i radio eller television av deras framföranden (45 § URL). Detta gäller i första hand direktsändning av framföranden. Ensamrätten får emellertid också anses gälla när utsändningen återger en inspelning som ett sändarföretag har gjort antingen på grund av avtal eller enligt reglerna i 22 § första stycket URL, dvs. inspelningar uteslutande för utsändningsändamål. Enligt förarbetena till URL (SOU 1956: 25 s. 380) omfattar denna rätt både direktutsändning och återutsändning. På grund härav har det ansetts att de utövande konstnärernas ensamrätt omfattar även samtidig återutsändning via etern eller via kabel av en radio- eller TV-utsändning (se exempelvis SOU 1983: 65 s. 55).

För utsändning i radio eller television av någon annan upptagning, t. ex. en gramfonskiva, krävs däremot inte något samtycke från rättighetshavarna. De utövande konstnärerna och fonogramproducenterna har dock rätt till ersättning när ljudupptagningar ingår i utsändningen (47 § URL). Denna rätt gäller bara vid ursprunglig sändning och inte vid återutsändning (jfr prop. 1960: 17 s. 256).

Slutligen skall nämnas att *radio- och TV-företag* har en ensamrätt i fråga om återutsändning av deras utsändningar (48 § URL). Detta gäller oavsett om återutsändningen sker via etern eller via kabel.

Fotografer har i princip en ensamrätt när det gäller offentlig visning av deras fotografier (1 § FotoL).

Tillstånd till återutsändning krävs sålunda från innehavare av de egentliga upphovsrättigheterna, från fotografer vars bilder visas och från de sändarföretag vars sändningar utnyttjas vid vidare spridningen. Dessutom behövs tillstånd från de utövande konstnärerna för en återutsändning av deras "levande" framföranden i en ursprunglig sändning. Detsamma gäller när deras framföranden har spelats in enligt reglerna i 22 § första stycket URL. Om det i den ursprungliga sändningen ingår ljud- eller bildupptagningar, behövs däremot inget tillstånd till vidaresändningen, vare sig från de utövande konstnärerna eller från producenterna av upptagningarna. Någon rätt till ersättning föreligger inte heller.

De tillstånd som behövs för vidaresändning kan erhållas genom avtal. Ett sätt att lösa tillståndsfrågan kan emellertid också vara att genom bestämmelser i lag om s. k. tvångslicens tillåta vidaresändning utan tillstånd av rättighetshavarna men samtidigt ge dem rätt till ersättning, som vid tvist får bestämmas av domstol.

Med hänsyn särskilt till den snabba utveckling som pågår beträffande vidaresändning av TV-program via kabel anser jag det angeläget att dessa upphovsrättsliga frågor nu regleras. Det bör således övervägas om erforderliga tillstånd skall inhämtas genom avtal eller om tvångslicensbestämmelser skall införas. Vidare finns det anledning att överväga om utövande

konstnärer och producenter skall ha rätt till ersättning när deras inspelningar ingår i program som vidare sänds.

Som jag har nämnt inledningsvis har dessa frågor behandlats ingående i en rad olika sammanhang. För de nordiska ländernas del har Danmark, Finland och Norge redan genomfört lagstiftning på området. Något behov av ytterligare utredning kan därför inte anses föreligga. De förslag som nu läggs fram avses inte heller att vara av tillfällig karaktär. En annan sak är att lösningarnas praktiska betydelse kan skifta i olika situationer. Detta gäller t. ex. i förhållande till försöksverksamheten med trådlös vidare sändning av de finländska TV-programmen.

Promemorieförslaget omfattar inte vidare sändning av signaler från satelliter i fast trafik (kommunikationssatelliter). Det beror på att sådana signaler inte anses vara rundradiosändningar. De är nämligen inte avsedda att tas emot direkt av allmänheten utan har till uppgift att överföra signaler från en avsändarstation till en eller flera mottagarstationer, t. ex. kabelnät.

Några remissinstanser har ifrågasatt om detta är en ändamålsenlig begränsning, särskilt med hänsyn till att gränsen mellan direktsändande satelliter och kommunikationssatelliter håller på att suddas ut i detta hänseende.

För egen del anser jag att en sådan principiell begränsning är nödvändig i de fall då signalerna inte är att anse som en rundradiosändning. De förslag jag lägger fram i det följande är alltså avgränsade på samma sätt som förslagen i departementspromemorian. Det bör dock observeras att signalerna från en kommunikationssatellit i detta sammanhang kan jämföras med en rundradiosändning om de sänds samtidigt som en rundradiosändning med samma innehåll. I ett sådant fall omfattas sändningen av signalerna av vad som sägs i fortsättningen om vidare sändning.

I det följande avser jag att behandla frågor om

förvärv av rättigheter till vidare sändning inom den egentliga upphovsrätten i avsnitt 2.3,

närstående rättigheter i avsnitt 2.4,

fotografers rättigheter vid vidare sändning i avsnitt 2.5,

behörig domstol i avsnitt 2.6, och

ikraftträdande m. m. i avsnitt 2.7.

Mina kommentarer till de enskilda lagbestämmelserna återfinns i specialmotiveringen (avsnitt 4).

2.3 Förvärv av rättigheter till vidare sändning inom den egentliga upphovsrätten

2.3.1 Avtal eller tvångslicens?

Mitt förslag: Rättigheterna till vidare sändning förvärvas genom avtal. Några lagbestämmelser införs alltså inte om att rättigheterna får förvärvas tvångsvis.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna ansluter sig till prome-

morieförslaget. Ett fåtal anger att de i princip kan godta förslaget men att det är lämpligare att frågorna om rättighetsförvärv inledningsvis löses genom tvångslicensbestämmelser.

Skälen för mitt förslag: Den grundläggande filosofin bakom det upphovsrättsliga regelsystemet är att upphovsmän och andra rättighetshavare skall ha rätt att bestämma över alla ekonomiskt betydelsefulla utnyttjanden av deras verk. Bakgrunden till denna inställning är en strävan att genom detta system främja det andliga skapandet, säkerställa olika kulturarbetarkategoriernas utkomstmöjligheter, ge underlag för de investeringar som är nödvändiga för produktionen av kultur- och informationsalster och, helt allmänt, främja den ekonomiska och sociala utvecklingen i samhället.

Självfallet är vidareändring av radio- och TV-program ett ekonomiskt betydelsefullt utnyttjande av upphovsmäns och andra rättighetshavares verk. Från denna utgångspunkt är det naturligt att förvärvet av rättigheter till trådlös eller trådbunden vidareändring av rundradiosändningar sker genom frivilliga överenskommelser mellan rättighetshavarna och dem som företar vidareändringar.

Motsatsen till en ordning som bygger på avtal är ett system varigenom man i lagen inför en tvångslicens. Den mest framträdande praktiska skillnaden mellan ett sådant system och en avtalsordning är att rättighetshavarna i det förra fallet inte har möjlighet att hindra vidareändringen. De har inte heller någon i lagen fastslagen rätt att förhandla om villkoren för vidareändringen utöver vad som följer av den ideella rätten.

I vissa länder har man föredragit att lösa de upphovsrättsliga frågorna genom en tvångslicensordning. Anledningen till detta är den speciella karaktären hos vidareändringen, särskilt sådan som sker via kabel. Som har angetts tidigare innebär de rättigheter som tillerkänns upphovsmännen och vissa andra rättighetshavare att en sådan vidareändring inte får ske utan tillstånd. Om det inte finns ett system med tvångslicens har alltså rättighetshavarna möjlighet att hindra den genom att vägra ge tillstånd. Trots att denna möjlighet praktiskt taget aldrig har utnyttjats har den i vissa länder ansetts oacceptabel från allmän mediepolitisk synpunkt. Vidare har åberopats att kabelnäten ofta är små, icke-kommersiella och automatiskt fungerande och att de som svarar för kabelsändningarna därför inte är i stånd att hantera rättighetsförvärv.

Bl. a. av de skäl som nu har angetts har man i Danmark nyligen infört en "generell licensordning", dvs. en tvångslicensordning som tillåter vidare-spridning via kabel av radio- och TV-utsändningar utan tillstånd från rättighetshavarna men som tillerkänner dem rätt till ersättning. Om parterna inte kan komma överens om ersättningen, fastställs denna av en särskild nämnd.

I Finland och Norge har man däremot ansett att principen bör vara att rättigheterna förvärvas genom avtal. Samma synsätt har man även intagit i andra europeiska länder, bl. a. Belgien och Nederländerna.

I enlighet med den grundläggande filosofin för det upphovsrättsliga systemet anser jag att utgångspunkten också för svensk del bör vara att rättigheter för trådlös eller trådbunden vidareändring av radio- och TV-program bör förvärvas genom avtal mellan rättighetshavarna och dem

som önskar utnyttja det ifrågavarande programmet. Avsteg från denna princip bör inte ske utan att det föreligger starka skäl som talar i en annan riktning.

När man bestämmer sig i denna fråga är givetvis erfarenheterna av hur rättighetsfrågorna hittills har lösts av största betydelse. Det kan därvid nämnas att avtal redan har ingåtts mellan å ena sidan norska kabeloperatörer och å andra sidan svenska rättighetshavare, huvudsakligen organiserade i den svenska förhandlingskartellen COPYSWEDE. När det gäller avtal om vidareändning av svenska TV-program i andra länder, har rättighetshavarnas organisationer företrätts av COPYSWEDE (i vilken även STIM ingår), Sveriges Radio och AGICOA (som företräder filmproducenterna). Beträffande upphovsmännens musikerättigheter har STIM tecknat avtal som omfattar i stort sett alla kabelsändningar som idag förekommer i Sverige. Avtalen har främst tecknats med en särskild förhandlingsgrupp som representerar de allmännyttiga bostadsföretagen, de privata kabel-TV-företagen, pressen och televerket. Förhandlingar pågår också med de olika rättighetshavarna beträffande vidareändning av de finländska TV-programmen i Sverige.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört finns det inte för närvarande något som tyder på att det skall behöva uppstå särskilda svårigheter i kommande förhandlingar om förvärv av rättigheterna. Det bör också noteras att de organisationer som företräder rättighetshavarna vid upprepade tillfällen – bl. a. vid den hearing som har nämnts i avsnitt 1 – har förklarat att någon ersättning inte kommer att begäras för vidareändning i Sverige av det nuvarande svenska programutbudet (se även massmediekommiténs betänkande SOU 1984: 65 Via satellit och kabel s. 403).

Med hänsyn till vad några remissinstanser har framhållit om att det i vissa fall kan råda en obalans mellan parterna vill jag erinra om att innehavarna av de mindre kabelanläggningarna har samma möjligheter att sluta sig samman som rättighetshavarna. Så har ju redan skett i viss utsträckning genom den nyss nämnda förhandlingsgruppen. Jag förutsätter att samordningen på användarsidan kommer att utvecklas ytterligare. Det skulle underlätta inte bara möjligheterna att förhandla om avtal utan också hanteringen av rättighetsförvärven m. m.

Jag kan alltså inte finna att skälen för att införa en tvångslicens är tillräckligt starka för att man skall frångå den grundläggande principen att rättigheterna bör förvärfvas genom avtal.

Enligt min mening bör man således i Sverige liksom i Finland och Norge välja en lösning som bygger på en avtalsmodell. Såväl när det gäller trådlös som trådbunden vidareändning bör rättigheterna förvärfvas genom avtal mellan rättighetshavarna och dem som svarar för vidareändningen.

2.3.2 Avtalslicens?

Mitt förslag: Avtal som har slutits av en organisation som företräder flertalet rättighetshavare skall ha verkan också för rättighetshavare utanför organisationen (s. k. avtalslicens).

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: En remissinstans anser att någon avtalslicens inte bör gälla beträffande trådlösa vidareändningar. Övriga remissinstanser godtar promemoriaförslaget eller lämnar det utan erinran.

Skälen för mitt förslag: I och för sig har kabeloperatörerna möjlighet att träffa individuella avtal med olika rättighetshavare. Det är dock inte realistiskt att tro att rättighetsförvärven kan klaras på detta sätt. I stället kan man utgå från att rättigheterna till största delen kommer att förvärvas genom kollektiva avtal mellan å ena sidan organisationer av rättighetshavare och å andra sidan dem som är ansvariga för vidareändningen.

Inte heller sådana kollektiva avtal utgör emellertid någon garanti för att rättighetsförvärven blir heltäckande. Alla rättighetshavare ingår nämligen inte i avtalsslutande organisationer. När det gäller vidareändning i Norden av de nordiska ländernas radio- och TV-program kan man i allmänhet inte heller bygga på de rättigheter som innehas av sändarföretagen. Dessa företags utsändningar sker visserligen till största delen på grundval av kollektiva avtal, men dessa ger i regel inte rätt till vidareändning i utlandet.

Till en viss del kan man från praktisk synpunkt säkerställa rättighetsförvärvet genom lämpligt utformade avtalsklausuler ("indemnity clauses") som innebär att upplåtaren tar på sig ett särskilt ansvar för de krav som kan riktas mot vidareändaren från rättighetshavare som inte omfattas av ett kollektivt avtal. Sådana klausuler kan emellertid inte undanröja ett straffrättsligt ansvar. Rättighetsförvärvet bör därför i lagstiftningen lösas genom särskilda bestämmelser som gör det kollektiva avtalet tillämpligt också på rättighetshavare som står utanför de avtalsslutande organisationerna. URL bör sålunda kompletteras med en avtalslicensbestämmelse av den typ som för närvarande finns i 15 a § och 22 § andra stycket i den lagen.

En remissinstans har ifrågasatt om det verkligen föreligger en vidareändning enligt vad som avses därmed i art. 11 bis Bernkonventionen när vidareändningen föregås av s. k. långdistansöverföring via radiolänk från ett annat land. Enligt denna remissinstans skulle det strida mot Bernkonventionen att låta en avtalslicens gälla också för trådlös vidareändning.

Jag delar inte denna uppfattning. En vidareändning av en rundradio-sändning ("rebroadcasting") enligt art. 11 bis (1)(ii) får enligt min mening anses föreligga även när en rundradiosändning sker i ett land och via radiolänk eller på något annat sätt med sändarföretagets samtycke överförs till ett annat land och där återutsänds i samtidigt och oförändrat skick.

Slutsatsen av vad jag nu har anfört är att en ordning med kollektiva avtal bör kompletteras med lagbestämmelser om en avtalslicens. För att en sådan ordning skall kunna fungera tillfredsställande krävs emellertid att en rad förutsättningar är uppfyllda. Dessa frågor tas upp i det följande.

2.3.3 Avtalsparterna

Mitt förslag: Endast kollektiva avtal som sluts av organisationer som företräder svenska rättighetshavare skall ha verkan för utomstående rättighetshavare.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: I stort sett samtliga remissinstanser godtar förslaget i denna del. En remissinstans ifrågasätter emellertid om förslaget helt är förenligt med Bernkonventionen när det gäller avtalets tvångslicensverkan för utländska oorganiserade rättighetshavare.

Skälen för mitt förslag: En avtalslicensbestämmelse innebär att avtalet ges ett slags tvångslicensverkan i förhållande till rättighetshavare utanför de avtalslutande organisationerna.

Enligt art. 11 bis (2) i Bernkonventionen skall verkan av olika villkor när det gäller upphovsmannens ensamrätt till rundradiosändning, bl. a. tvångslicensbestämmelser, vara begränsad till de länder där de har föreskrivits. Konventionen förbjuder endast tvångslicensbestämmelser för utnyttjanden i ett annat land än det där bestämmelsen har getts. Förbudet tar däremot inte sikte på var rättighetshavarna befinner sig. Bernkonventionen utgör därför inte något hinder mot en avtalslicensbestämmelse av det slag jag har föreslagit.

Avtalslicensbestämmelsen ger avtalet samma verkan för utomstående rättighetshavare som om avtalets bestämmelser hade gällt enligt svensk lag. För att undvika att något annat lands lag kan komma att tillämpas på ett avtal om vidareändning här i landet bör avtalet kunna ingås endast av organisationer som företräder svenska rättighetshavare. Det innebär att avtalslicensverkan enligt svensk lag inte bör ges åt ett avtal mellan kabeloperatörer i Sverige och rättighetshavarorganisationer i ett annat land.

2.3.4 Organisationernas ersättningskrav

Mitt förslag: Kraven på ersättning skall framställas samtidigt av de organisationer som företräder rättighetshavarna.

Promemorians förslag: Ersättningskraven skall framställas gemensamt av de olika organisationerna.

Remissinstanserna: De flesta anser att kraven bör kunna framställas av de olika organisationerna. En remissinstans ifrågasätter dock om inte rättighetshavarna bör företrädas av en enda organisation. Flera remissinstanser anser att kraven bör framställas samtidigt i stället för gemensamt. Av dessa förordar en att ett undantag görs för upphovsmännens musikerättigheter. Samma remissinstans ifrågasätter om inte ett samordningskrav bör gälla också för dem som svarar för vidareändringarna.

Skälen för mitt förslag: I den norska lagstiftningen föreskrivs att avtalslicensverkan skall ges bara åt avtal som har ingåtts med en enda gemensam

organisation som representerar en "vesentlig del" av norska upphovsmän och rättighetshavare på området. I den danska tvångslicensbestämmelsen anges att ersättningsrätten bara kan göras gällande av en gemensam organisation vilken representerar samtliga grupper av ersättningsberättigade rättighetshavare. Organisationen skall vara godkänd av kulturministern. Även i Finland får avtalet avtalslicensverkan bara om avtalet har ingåtts av en gemensam organisation som har godkänts av vederbörande ministerium.

Skälet till den ordning som nu har beskrivits torde främst vara en önskan att systemet skall fungera så smidigt som möjligt och att de som är ansvariga för vidarespridningen bara skall utsättas för krav från en enda organisation och inte för ett antal krav vid olika tidpunkter från olika organisationer av rättighetshavare. Dessa skäl gör sig visserligen starkt gällande även för svensk del. Den avtalsstruktur som hittills har utbildats har emellertid inte inneburit att parterna på rättighetshavarsidan har bildat någon samorganisation för att ingå avtal. I stället har, som tidigare har nämnts, de olika rättighetshavarorganisationerna i nära samarbete slutit egna avtal med kabeloperatörerna. Denna ordning synes inte ha vållat några problem och bör kunna fungera väl även i framtiden.

Enligt min mening finns det därför inte någon anledning att kräva att avtalen, för att få avtalslicensverkan, skall ingås av en enda organisation som representerar samtliga grupper av rättighetshavare.

Däremot är det av grundläggande betydelse att den som ansvarar för vidaresändningen får en samlad bild av alla de olika kraven. För att åstadkomma en sådan ordning torde det dock vara tillräckligt att föreskriva att kraven skall framställas samtidigt, dvs. på en och samma gång (jfr prop. 1985/86: 79 s. 32 f och 35 f). Härigenom behåller varje organisation sin förhandlingsfrihet gentemot kabeloperatören. Jag förutsätter att organisationerna själva kan åstadkomma den samordning som kravet på samtidighet föranleder.

Organisationerna skall företräda samtliga de grupper av rättighetshavare som kan bli aktuella i sammanhanget. De skall dessutom vara representativa. Liksom i de nuvarande avtalslicensbestämmelserna i 15 a § och 22 § andra stycket URL bör det vara en förutsättning att en avtalslutande organisation representerar "ett flertal" av de berörda rättighetshavarna.

2.3.5 Vetorätt för utomstående rättighetshavare?

Mitt förslag: Avtalslicensbestämmelsen skall inte förenas med någon lagfäst möjlighet för utomstående rättighetshavare att förbjuda utnyttjande av deras verk för vidaresändning.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser berör frågan. Av dessa anser de flesta att någon förbudsmöjlighet för rättighetshavarna inte bör införas i själva avtalslicensbestämmelsen. En remissinstans framhåller

att en lagfäst förbudsmöjlighet bör införas för trådlös vidareändning av filmverk.

Skälen för mitt förslag: Enligt 2 § URL har upphovsmannen vad som brukar betecknas som en ensamrätt att förfoga över sitt verk. Denna rätt innebär, som har angetts inledningsvis, att upphovsmannens tillstånd fordras bl. a. när hans verk skall vidareändras trådlöst eller via kabel och att han alltså kan motsätta sig vidareändring av verket genom att inte lämna något sådant tillstånd. När rättigheterna till vidareändring förvärvas med stöd av en avtalslicensbestämmelse uppkommer frågan om en enskild rättighetshavare ändå skall ha möjlighet att förbjuda vidareändring av sådana verk till vilka hans rättigheter hänför sig.

Om det kollektiva avtalet innehåller en möjlighet för de rättighetshavare som företräds av organisationen att förbjuda vidareändring av deras verk, gäller denna möjlighet också för utomstående rättighetshavare. Frågan är emellertid om avtalslicensbestämmelsen i sig skall kunna ge en sådan förbudsmöjlighet, alltså oavsett vad det tillämpliga avtalet föreskriver i detta hänseende. Det kan i vissa situationer vara betydelsefullt för rättighetshavarna att kunna förbjuda att deras verk utnyttjas. Å andra sidan kan en sådan åtgärd vålla ett avsevärt avbräck för vidareändringsverksamheten. I många mindre, automatiskt verkande kabelsystem kan det dessutom vara svårt eller omöjligt att efterleva sådana förbud.

Det kan noteras att varken den finländska eller norska lagstiftningen beträffande avtalslicens innehåller några föreskrifter om möjligheten för rättighetshavarna att meddela förbud utan lämnar den frågan till parterna att lösas avtalsvägen. Några konventionstekniska eller andra hinder mot att utesluta en sådan förbudsmöjlighet i själva avtalslicensregeln finns inte heller. Tvångslicensbestämmelser är ju tillåtna på området, och där blir en förbuds rätt över huvud taget inte aktuell.

För egen del anser jag att någon lagfäst förbudsmöjlighet varken är behövlig eller lämplig. De rättighetshavare som omfattas av det kollektiva avtalet kan ju avtala om en vetorätt i själva avtalet. Denna vetorätt kan då utnyttjas också av de utomstående rättighetshavarna. Och skulle en sådan vetorätt inte avtalas, får dessa i detta avseende liksom annars finna sig i att avtalets bestämmelser gäller även för dem. Det finns inte heller någon särskild anledning att i detta avseende behandla trådlös och trådbunden vidareändring på olika sätt. En sådan lösning skulle dessutom vara lagtekniskt komplicerad och svår att tillämpa i praktiken.

Som någon remissinstans har framhållit föreskriver Bernkonventionen uttryckligen i art. 11 bis (2) att, när tvångslicensbestämmelser eller andra villkor gäller för vidareändring, intrång inte får göras i upphovsmännens ideella rättigheter. Det är enligt min mening viktigt att detta krav beaktas. Det kan ske genom att 26 § URL om säkerställande av de ideella rättigheterna tillämpas också på den nu föreslagna avtalslicensbestämmelsen, liksom på andra inskränkningar i upphovsrätten enligt 2 kap. URL.

Mitt förslag: Rättighetshavare som står utanför en avtalsslutande organisation skall inte ha någon lagfäst rätt till individuell ersättning.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Endast ett begränsat antal remissinstanser berör frågan. Några ansluter sig till promemorians förslag medan andra anser att rätten till individuell ersättning bör lagfästas, bl. a. med hänsyn till gällande konventionsförpliktelser.

Skälen för mitt förslag: När det gäller upphovsmannens ensamrätt vid rundradiosändning av hans verk och vidare sändning av sådan rundradiosändning föreskriver Bernkonventionens art. 11 bis (2) att upphovsmannen alltid skall ha kvar sin rätt till skäligen ersättning. I de fall då ett avtal genom en avtalslicensbestämmelse får verkan mot utomstående rättighetshavare skall dessa alltså ha rätt till ersättning. Det ankommer på parterna i det kollektiva avtalet att förhandla om ersättningens storlek och att fastställa denna genom avtal. Av förpliktelserna enligt Bernkonventionen följer att även utländska rättighetshavare skall ha rätt till ersättning. I lagen bör därför föreskrivas att rättighetshavare utanför avtalsslutande organisationer skall vara likställda med de organiserade rättighetshavarna i fråga om del i ersättningen eller i förmåner som i allt väsentligt bekostas ur ersättningen.

Principen om likställdhet i ersättningshänseende mellan medlemmar av avtalsslutande organisationer och utomstående rättighetshavare är av grundläggande betydelse. Den innebär att ersättningen så långt möjligt skall fördelas individuellt. Frågan är då om det i avtalslicensbestämmelsen, som ett slags säkerhetsventil, bör föreskrivas att utomstående rättighetshavare alltid skall ha rätt att begära individuell ersättning.

Enligt min mening är det tillräckligt med den nyss nämnda bestämmelsen om likställdhet mellan organiserade och oorganiserade rättighetshavare för att Bernkonventionens förpliktelser enligt art. 11 bis (2) skall uppfyllas. Enbart av folkrättsliga hänsyn krävs således inte någon särskild föreskrift om rätt till individuell ersättning. Frågan är emellertid om det ändå är lämpligt med en sådan bestämmelse.

En föreskrift om en rätt för rättighetshavare som inte tillhör en avtalsslutande organisation att kräva individuell ersättning skulle medföra vissa praktiska problem, bortsett från musikområdet där det finns en lång tradition för individuella avräkningar. En beredskap att betala ut individuella ersättningar förutsätter nämligen en omfattande administration som många organisationer för närvarande saknar möjlighet att sköta. Vidare bör beaktas det arbete som pågår nationellt och internationellt på området. Detta arbete kan komma att leda till att det skapas system för individuella utbetalningar eller kollektiva överföringar mellan olika organisationer eller träffas överenskommelser om att ersättningarna skall stanna inom det land där de har samlats in. Jag anser att resultatet av detta arbete bör avvaktas. Att nu föreskriva en ovillkorlig rätt till individuell ersättning är därför inte

lämpligt. Resultatet av det nyssnämnda arbetet med ett avräkningssystem kan dock leda till att frågan får tas upp till förnyat övervägande. Jag förutsätter vidare att de avtalsslutande organisationerna redan nu strävar efter att fördela ersättningen individuellt så långt möjligt.

2.3.7 Vissa speciella frågor

2.3.7.1 Offentliga framföranden

Mitt förslag: Frågan huruvida en vidareändring av radio- och TV-program skall anses som ett offentligt framförande och därmed kräva tillstånd av rättighetshavarna får bedömas från fall till fall. Någon särskild gräns skall alltså inte gälla för det antal abonnenter som ett kabelnät får ha utan att vidareändringar betraktas som offentliga framföranden.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: De godtar i allmänhet promemorians förslag. Några förordar dock att en antalsgräns införs eller att kretsen begränsas på annat sätt.

Skälen för mitt förslag: Som har nämnts inledningsvis uppstår upphovsrättsliga problem vid återutsändning av radio- och TV-program genom att återutsändning anses utgöra ett nytt offentligt framförande. En förutsättning för att så skall vara fallet är att sändningen "görs tillgänglig för allmänheten".

Med att ett verk görs tillgängligt för en "allmänhet" menas främst situationer då verket görs tillgängligt utanför en sluten krets. Även inom en sluten krets kan emellertid ett offentligt framförande i upphovsrättslig mening föreligga, nämligen om det sker i förvärvsverksamhet inför en större sluten krets (2 § tredje stycket sista meningen URL).

När det gäller *trådlös* vidareändring som utgör en rundradiosändning uppstår inte några speciella problem i upphovsrättsligt hänseende. Vad som vidareändras på detta sätt anses principiellt sett alltid göras tillgängligt för allmänheten i URL:s mening.

När det gäller vidareändring *via kabel* är mottagarkretsen mer begränsad. Den utgörs av dem som har möjlighet att ansluta sina mottagarapparater till kabelanläggningen. Ofta är kravet på att det skall finnas en allmänhet uppfyllt i dessa fall. Många kabelnät och centralantennanläggningar är nämligen så stora att de får anses betjäna en allmänhet. Om exempelvis ett antal små kabelanläggningar är knutna till en gemensam mottagarantenn eller basnät, räknas det samlade nätet som ett enda nät. Det kan däremot vara svårt att avgöra när fristående mindre kabelanläggningar, som inte drivs i förvärvssyfte, kan anses betjäna en allmänhet. I många fall är det här frågan om vad som närmast kan betecknas som mottagningsverksamhet och inte ny spridning till allmänheten.

I den danska tvångslicensbestämmelsen anges att ersättningsrätt inte skall föreligga när kabelanläggningen inte omfattar "mere end 25 tilslut-

ningar i en bygning eller i en grupp af naertliggende bygningar”.

I den norska avtalslicensbestämmelsen finns däremot inte någon antalsgräns. Som skäl anfördes i förarbetena (jfr Ot. prp. nr 80, 1984–85, s.24) bl. a. att en sådan särregel skulle vålla större osäkerhet än om man fortsatte att bygga på de allmänna kriterierna i upphovsrättslagstiftningen. Det pekades vidare på att avgränsningsfrågorna i praktiken sällan hade vållat någon tvist. Man såg snarare en viss fara i att en lagfäst antalsbegränsning kunde få betydelse för strukturen av utbyggnaden av kabelnät. Storleken av anläggningarna, servicekontrakt och organisationen i övrigt kunde komma att läggas upp med sikte på att undgå att betala ersättning till rättighetshavarna. Detta sadet i sin tur kunna leda till en form för utbyggnad av anläggningarna som inte var önskvärd från bl. a. radio- och kulturpolitisk synpunkt.

Inte heller i Finland har införts någon särskild antalsgräns. När det gäller tolkningen av begreppet vidareändring till allmänheten hänvisas i förarbetena (RP nr 235/85 s.13) till den praxis som har utbildats vid tillämpningen av detta begrepp. Det anges också att det antal anslutningar till kabelnät eller antal mottagare som utgör en gräns för stadgandets tillämpning kan anges i avtalet om vidareändring.

Enligt min mening kan det för svensk del anföras samma betänkligheter mot en antalsgräns som har varit avgörande för utformningen av den norska lagstiftningen. Även om en antalsgräns kan ha ett visst värde, finns dock risken att den leder till en snedvridning av kabelutbyggnaden. Detta skulle vara speciellt betänkligt i Sverige som står i början av denna utbyggnad. I den avtalslicensordning som nu föreslås har parterna möjlighet att genom avtal komma överens om en antalsgräns. I likhet med vad som gäller i Norge och Finland anser jag därför att den svenska lagstiftningen bör avstå från att fastställa någon speciell gräns för det antal anslutningar som ett kabelnät får ha utan att det uppstår en skyldighet att inhämta rättighetshavarnas tillstånd till vidareändring.

Frågan huruvida det föreligger ett offentligt framförande som medför en sådan skyldighet får alltså i stället bedömas från fall till fall.

2.3.7.2 Undantag för det svenska programutbudet?

Mitt förslag: Något undantag skall inte göras från skyldigheten att förvärva rättigheter vid vidareändring i Sverige av det svenska programutbudet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Endast några få remissinstanser berör frågan. Av dessa anser de flesta att det i lag bör fastställas att någon rätt till ersättning inte skall föreligga för svenska program som vidareändras här i landet enligt den s. k. ”must-carry”-principen.

Skälen för mitt förslag: I vissa länder har man diskuterat möjligheten att från skyldigheten att inhämta rättighetshavarnas tillstånd undanta vidare-

sändning inom det egna territoriet av de inhemska radio- och TV-programmen. Som skäl för ett sådant undantag har i huvudsak anförts två skäl. Det ena hänför sig till den offentlighetsrättsliga förpliktelse som ett kabelföretag har att i sitt utbud också ta in de nationella sändarföretagens utbud ("must-carry"-principen). Det andra skälet har sin utgångspunkt i en presumtion att de nationella sändarföretagen i sina avtal med rättighetshavarna om rundradiosändning samtidigt har tillförsäkrat sig rätten till olika former av återutsändning inom landet.

När det först gäller de rättsliga aspekterna på ett eventuellt sådant undantag finns det varken enligt Bernkonventionen eller andra internationella överenskommelser något hinder mot att underlåta att tillerkänna svenska rättighetshavare några rättigheter vid återutsändning av program som innehåller deras verk. När det gäller utländska upphovsmäns verk måste emellertid Bernkonventionens regler respekteras. Konventionens art. 11 bis ger visserligen möjlighet till tvångslicensbestämmelser, men den ger inte utrymme för att inskränka rättigheterna enligt något slags geografiskt kriterium. De rättigheter som tillkommer utländska upphovsmän måste alltså vara desamma oavsett om deras verk ingår i svenska eller i utländska sändningar. Detta innebär att inskränkningar i dessa rättigheter måste vara generella i den meningen att de drabbar inhemska och utländska program lika.

När det sedan gäller den nyss nämnda presumtionen kan det anmärkas att varken Sveriges Radios avtal med upphovsmanorganisationerna eller avtalslicensreglerna i 22 § andra stycket URL omfattar något annat än företagets egen sändningsverksamhet.

En lagfäst begränsning av rättigheterna när det gäller de nationella programmen skulle skapa stora administrativa svårigheter för de organisationer som handhar rättigheterna och vålla friktioner i deras förhållande till utländska rättighetshavare. Som har framhållits tidigare (avsnitt 2.3.1) finns det inte heller någon anledning anta att svårigheter skulle uppstå när det gäller förvärv av rättigheter för vidareutbud i Sverige av det svenska programutbudet.

Av främst konventionstekniska men också praktiska skäl bör således avtalslicensbestämmelsen vara tillämplig på vidareutbud av såväl Sveriges Radio-koncernens program som det utländska programutbudet. En sådan ordning stämmer överens med vad som gäller för närvarande i Finland och Norge. I Finland planeras emellertid en ändring som innebär att en tvångslicens införs för vidareutbud av det inhemska radio- och TV-utbudet.

2.3.8 Åtgärder om avtal inte sluts

Min bedömning: Några särskilda åtgärder påkallas inte för närvarande, om avtal inte kommer till stånd.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med min bedömning.

Remissinstanserna: Endast ett begränsat antal remissinstanser uppe-

håller sig särskilt vid denna fråga. De anser att föreskrifter bör ges antingen om ett frivilligt medlingsförfarande eller om någon form av obligatorisk skiljedom.

Skälen för min bedömning: En fråga som bör beaktas är om särskilda åtgärder kan anses påkallade om avtal inte kommer till stånd. Lagstiftningsvägen kan man här välja mellan olika lösningar, t. ex. medling eller s. k. tvångsskiljedom.

I Finland har införts ett skiljemannaförfarande som skall tillämpas bl. a. när parterna inte kan enas om ett avtal. Skiljemännen skall grunda sitt avgörande om vidareändning på vad de anser vara rätt och skäligt. Ett av skiljemännen beviljat tillstånd har samma avtalslicensverkan som ett direkt tillstånd på grund av avtal.

I Norge har man infört en ordning som innebär ett slags tvångsskiljedom. Var och en av parterna kan kräva att tillstånd till och villkor för vidareändningen fastställs på ett bindande sätt av en särskild nämnd. En förutsättning är dock att den andra parten har vägrat att förhandla eller att avtal inte har träffats inom sex månader efter det att förhandlingar har inletts.

De avtalslicensbestämmelser som hittills har införts i svensk upphovsrätt, nämligen för radio- och TV-utsändning i 22 § andra stycket URL och för fotokopiering i undervisningsverksamhet i 15 a § URL, innehåller inga regler om tvångsskiljedom. Den förra bestämmelsen reglerar inte heller det fall när något avtal inte träffas. I fråga om fotokopiering i undervisningsverksamhet anvisas däremot för detta fall ett medlingsförfarande enligt lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister. Denna lag har tillämpats i ett fall, och förfarandet har då lett till att avtal har ingåtts.

Enligt min uppfattning bör utgångspunkten vara att avtalsfriheten skall bibehållas så långt som möjligt. Den avtalslicenslösning som jag har förordat bygger på den självklara förutsättningen att avtal verkligen kommer till stånd och att vidareändning därigenom skall kunna äga rum. Utan avtal får givetvis inte någon vidareändning genomföras. Jag har emellertid inte någon anledning anta att det skulle behöva uppstå svårigheter för parterna att träffa de överenskommelser som är nödvändiga för sådan återutsändning. Några särskilda åtgärder, såsom införandet av bestämmelser om medling eller tvångsskiljedom, för den händelse parterna inte kan enas är därför inte påkallade för närvarande. Skulle denna situation likväl uppkomma, får frågan övervägas på nytt.

2.4 Närstående rättigheter

2.4.1 Förvärv av utövande konstnärers rättigheter vid vidareändning

Mitt förslag: Rättigheterna till vidareändning förvärvas från de utövande konstnärerna genom avtal på samma sätt som inom den egentliga upphovsrätten.

Remissinstanserna: Det övervägande antalet tillstyrker att samma regel-system skall gälla för de utövande konstnärerna som för upphovsmännen.

Skälen för mitt förslag: Som jag tidigare har nämnt (avsnitt 2.2.) har även de utövande konstnärerna en ensamrätt att bestämma över utsändning i radio eller television av deras framföranden (45 § URL). Denna ensamrätt omfattar också trådlös och trådbunden vidaresändning. Därför bör samma regler i fråga om rättighetsförvärv som jag har föreslagit för rättighetshavarna inom den egentliga upphovsrätten gälla också för de utövande konstnärerna. Det innebär att rättigheterna till vidaresändning bör förvärvas genom kollektiva avtal och att dessa genom avtalslicensbestämmelser i lag får verkan också för utövande konstnärer som står utanför avtalslutande organisationer. När det gäller övriga frågor i detta sammanhang hänvisas till de överväganden och förslag som jag har lagt fram beträffande den egentliga upphovsrätten (avsnitt 2.3).

2.4.2 Rätten till ersättning

Mitt förslag: Utövande konstnärer och fonogramproducenter skall ha rätt till ersättning när ljudupptagningar utnyttjas i vidaresändningar.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Det övervägande antalet remissinstanser tillstyrker promemoriaförslaget. En remissinstans avstyrker dock förslaget helt. En annan remissinstans anser att endast de utövande konstnärerna, men alltså inte fonogramproducenterna, bör ha rätt till ersättning.

Skälen för mitt förslag: Som jag tidigare har nämnt (avsnitt 2.2) har utövande konstnärer och producenter av upptagningar vissa rättigheter som står den egentliga upphovsrätten nära. Sålunda krävs tillstånd från de utövande konstnärerna vid en direktsändning av deras framföranden, liksom när dessa har spelats in med stöd av 22 § första stycket URL (45 § URL). För att sända ljud- eller bildupptagningar i radio eller TV behövs emellertid inte något tillstånd från utövande konstnärer och producenter. De har i stället rätt till ersättning, som dock bara gäller för ljudupptagningar och endast vid ursprungliga sändningar. Om en vidaresändning innehåller ljudupptagningar, har således varken de utövande konstnärerna eller fonogramproducenterna någon rätt till ersättning.

Det nu nämnda förhållandet vid vidaresändning har hittills inte haft någon större betydelse, eftersom denna verksamhet har varit av ringa omfattning i Sverige. Situationen i detta hänseende kommer emellertid att förändras helt när kabelspridningen har byggts ut i full skala. En stor del av utbudet via kabel till konsumenterna torde nämligen komma att utgöras av inhemska eller utländska radio- och TV-utsändningar där inspelad musik ingår.

En principiell utgångspunkt är att de olika grupperna på det upphovsrättsliga området så långt möjligt skall behandlas lika. Det kan därför inte godtas att två av de grupper vars prestationer utnyttjas i stor omfattning

inte ens skall ha rätt till ersättning, medan andra grupper av rättighetshavare både har rätt till ersättning och en möjlighet att hindra utnyttjandet. Ett ökat utnyttjande bör ge ökad rätt till ersättning för samtliga de grupper som berörs.

Till denna principiella aspekt kommer en rent praktisk. En stor del av vidareändringen via kabel kan komma att avse ett programutbud med ljudinspelningar som annars inte skulle ha sänts i Sverige. Detta ökade utbud av musik kommer sannolikt att påverka artisternas och fonogramframställarnas situation i allmänhet. Det skydd som URL ger de utövande konstnärerna motiveras i stor utsträckning av arbetsmarknadsmässiga och sociala skäl. Det har ansetts nödvändigt att ge dem rättigheter i URL för att hindra att modern medieteknologi alltför mycket tar bort arbetstillfällen och inkomstmöjligheter för artistkåren. Det ökade utnyttjandet av inspelningar i samband med vidareändring av radio- och TV-utsändningar kan väntas få negativa verkningar i detta hänseende. Enligt min uppfattning är det från denna synpunkt rimligt och önskvärt att rätten till ersättning för de utövande konstnärerna avser inte bara ursprunglig sändning utan även vidareändring.

Ett av de viktigaste skälen till att fonogramproducenterna har tillerkänts rätt till ersättning när deras inspelningar utnyttjas i radio och television är att de måste ha möjlighet att täcka de investeringar som görs för produktionen av inspelningarna. Dessa möjligheter torde komma att begränsas genom det ökade utbudet av inspelad musik vid vidareändring via kabel eller på annat sätt. Med hänsyn härtill är det rimligt att också fonogramproducenterna får rätt till ersättning vid vidareändring av program där ljudupptagningar ingår.

Eftersom Romkonventionen om skydd för utövande konstnärer, fonogramframställare och radioföretag bara gäller ursprungliga sändningar finns det inte någon folkrättslig förpliktelse att tillerkänna rättighetshavare från andra länder den rätt till ersättning som nu föreslås. Detta bör därför ske endast på grundval av reciprocitet, dvs. i förhållande till länder som ger svenska rättighetshavare samma rätt.

2.4.3 Radioföretagens rättigheter

Mitt förslag: Några särskilda regler införs inte för att säkerställa att vidareändring kan ske även om ett radioföretag vägrar att ge tillstånd till sådan sändning.

Promemorians förslag: Om ett radioföretag vägrar att ge tillstånd till vidareändring skall domstol kunna meddela sådant tillstånd.

Remissinstanserna: Några remissinstanser ifrågasätter om det behövs några särskilda regler beträffande radioföretagen för att säkerställa rätten till vidareändring.

Skälen för mitt förslag: Den Europeiska överenskommelsen om skydd för televisionsutsändningar föreskriver att radioföretagen i de länder som är bundna av överenskommelsen skall ha rätt att tillåta eller förbjuda

trådlös eller trådbunden återutsändning av sina TV-utsändningar. Om ett företag utan skäl vägrar att ge sådant tillstånd eller ger det på oskäliga villkor, kan dock en fördragsslutande stat utse ett organ som kan besluta om tillstånd.

Det är givetvis av största vikt att en vidareändning inte hindras genom att ett radioföretag vägrar att ge sitt tillstånd eller ställer oskäliga villkor för sändningen. Enligt min uppfattning finns det emellertid för svenskt vidkommande inte några särskilda skäl anta att så skulle ske.

Jag är därför, i likhet med ett antal remissinstanser, inte övertygad om att en sådan regel som har förordats i promemorian är nödvändig. Liksom för övriga närstående rättigheter bör tillståndsfrågan således lösas avtalsvägen.

De krav som ett radioföretag kan ha för vidareändning av en utsändning bör framställas samtidigt med övriga rättighetshavare.

2.5 Fotografernas rättigheter vid vidareändning

Mitt förslag: Fotografernas rättigheter vid vidareändning bör förvärfvas genom avtal, som görs heltäckande med stöd av en avtalslicensbestämmelse.

Promemorians förslag: Rättigheterna förvärfvas med stöd av en tvångslicens.

Remissinstanserna: Av det fåtal remissinstanser som uttalar sig i frågan avstyrker de flesta att en tvångslicens införs för vidareändning. De anser att rättighetsförvärvet bör ske på samma sätt som för övriga rättighetshavare.

Skälen för mitt förslag: Speciella problem uppstår när det gäller fotografers rättigheter i samband med vidareändning av TV-sändningar där deras fotografier används. Enligt 9 § FotoL gäller en tvångslicensliknande ordning i fråga om visning av fotografier i TV-sändningar. Svenskt TV-företag som regeringen bestämmer får nämligen mot ersättning visa fotografiska bilder, om inte fotografen har förbjudit detta eller det finns särskilda skäl att anta att fotografen skulle motsätta sig visningen. Dessa företag är de bolag inom Sveriges Radio-koncernen som har rätt att sända TV-program i rundradiosändning, dvs. Sveriges Television AB och Sveriges utbildningsradio AB.

I andra fall än när dessa företag sänder fotografiska bilder gäller alltså fotografens ensamrätt i fråga om offentlig visning av fotografier. I sådana situationer krävs alltså ett avtal med fotografen för att såväl trådlös som trådbunden återutsändning skall få äga rum.

Även när det gäller frågan vilken lösning som skall väljas för förvärv av fotografirättigheterna vid vidareändning bör utgångspunkten vara att de olika grupperna rättighetshavare så långt möjligt skall behandlas lika. Detta talar för att en avtalslösning bör väljas också för fotografernas vidkommande.

I och för sig kan det förefalla rimligt att de fotografier som ingår i Sveriges Radios TV-sändningar med stöd av en tvångslicens också fick sändas vidare på samma grund. Jag anser emellertid att en sådan ordning är motiverad bara i en situation där det är samma företag som svarar för såväl den ursprungliga sändningen som vidareändningen. Detta lär inte bli fallet i Sverige, åtminstone inte i någon större omfattning.

En allmän tvångslicens skulle också innebära en inskränkning av den ensamrätt som i övrigt gäller för fotograferna idag. En sådan ändring skulle enligt min mening inte vara lämplig med hänsyn till att FotoL för närvarande ses över av upphovsrättsutredningen.

Sammantaget anser jag därför att rättigheterna vid vidareändning bör förvärfvas på samma sätt som enligt vad jag har förordat skall gälla för övriga rättighetshavare. Det innebär dessutom att kollektiva avtal skall få verkan också för utomstående rättighetshavare.

2.6 Behörig domstol

Mitt förslag: Stockholms tingsrätt skall pröva frågor om rätt till ersättning enligt avtalslicensbestämmelsen.

Promemorians förslag: Överensstämmer i denna del med mitt förslag.

Remissinstanserna: De som uttalar sig i frågan tillstyrker promemoriaförslaget.

Skälen för mitt förslag: I 58 § URL och 20 § FotoL föreskrivs att Stockholms tingsrätt skall vara "rätt domstol" när det gäller mål om vissa ersättningsfrågor och "ljudradio- eller televisionsutsändning" i strid med URL resp. "televisionsutsändning" i strid med FotoL. Dessa uttryck torde omfatta både ursprunglig sändning och återutsändning.

Stockholms tingsrätt har således redan enligt gällande bestämmelser att pröva mål om vidareändning i strid med den upphovsrättsliga lagstiftningen. Det är enligt min mening lämpligt att Stockholms tingsrätt också är behörig domstol i mål som gäller rätt till ersättning vid sådan vidareändning sker med stöd av en avtalslicens.

2.7 Ikraftträdande m. m.

Med hänsyn till den snabba utveckling som för närvarande sker beträffande utbyggnaden av kabelnät i Sverige och de ökade möjligheterna att ta emot återutsända TV-program bör den nya lagstiftningen träda i kraft så snart som möjligt. Lagstiftningen kan också få betydelse för den försöksverksamhet med återutsändning av finska TV-program som jag har nämnt tidigare. Tidpunkten för ikraftträdandet bör därför bestämmas till den 1 juli 1986.

I likhet med vad som är brukligt vid ändringar i den upphovsrättsliga lagstiftningen bör de nya reglerna tillämpas också på verk och prestationer som har tillkommit före ikraftträdandet.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1960: 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,

2. lag om ändring i lagen (1960: 730) om rätt till fotografisk bild.

Förslagen bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1960: 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

22 §

Har radio- eller televisionsföretag rätt att i utsändning återgiva verk, må företaget ock, under villkor som regeringen bestämmer, för bruk vid egna utsändningar upptaga verket på anordning, genom vilken det kan återgivvas. Om rätten att göra sålunda upptaget verk tillgängligt för allmänheten gäller vad eljest är stadgat.

Svenskt radio- eller televisionsföretag som regeringen bestämmer må, om företaget på grund av avtal med organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området äger rätt att utsända litterära och musikaliska verk, jämväl utsända utgivet dylikt verk av upphovsman som icke företrädes av organisationen; för utsändningen äger uphovsmannen rätt till ersättning. Vad sålunda stadgats gäller dock icke sceniskt verk, ej heller annat verk om uphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig utsändningen. *Bestämmelserna i detta stycke gäller inte sådan vidare-sändning som anges i 22 d §.*

Denna paragraf innehåller regler som i vissa avseenden inskränker uphovsmännens rättigheter med avseende på utsändning av deras verk i radio och television.

I andra stycket finns en avtalslicensbestämmelse som ger ett sådant svenskt radio- eller TV-företag som regeringen bestämmer rätt att sända även utomstående rättighetshavares verk. Dessa företag är på televisionsområdet Sveriges Television AB och Sveriges utbildningsradio AB.

I och för sig torde avtalslicensbestämmelsen i andra stycket, under de där angivna förutsättningarna, gälla också för samtidig och oförändrad återutsändning (vidaresändning). En sådan tillämpning tillgodoser emellertid inte de krav som kan ställas när det gäller vidaresändning. Andra stycket gäller för närvarande bara företagen inom Sveriges Radio-koncernen och kan bara göras tillämpligt på andra sändarföretag som uppfyller motsvarande förutsättningar. Det avser vidare endast utgivna litterära och musikaliska verk och inte t. ex. filmverk eller sceniska verk. Bestämmelsen ger också en möjlighet för de rättighetshavare som inte är bundna av det bakomliggande avtalet att förbjuda återutsändning av deras verk. Den har alltså inte den avtalslicensverkan som har ansetts nödvändig vid vidare-sändning.

Från tillämpningsområdet för andra stycket har därför uteslutits sådan vidareändning som regleras i den nya 22 d §. Fortsättningsvis avses således bestämmelsen i 22 § andra stycket endast ursprungliga sändningar.

22 d §

Har någon på grund av avtal med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området rätt att till allmänheten trådlöst eller genom kabel samtidigt och oförändrat återutsända (vidaresända) verk som ingår i en trådlös ljudradio- eller televisionsutsändning, får denne på samma sätt vidareända även verk av upphovsmän som inte företräds av organisationen.

Vidareändning får avse endast verk av det slag som omfattas av ett avtal med en organisation. Även i övrigt gäller de villkor i fråga om vidareändningen som föreskrivs i avtalet.

En upphovsman vars verk vidareändras med stöd av första stycket skall i fråga om ersättning som lämnas enligt avtalet och i fråga om förmåner från organisationen som väsentligen bekostas genom ersättningen vara likställd med upphovsmän som organisationen företräder.

Gentemot den som vidareänder verk med stöd av denna paragraf får krav på ersättning göras gällande endast av sådana organisationer som avses i första stycket. Kraven skall främställas samtidigt.

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om en avtalslicens rörande såväl trådlös som trådbunden vidareändning av radio- och TV-program.

Första stycket

Enligt huvudbestämmelsen i detta stycke skall ett kollektivt avtal om vidareändning av verk i radio- och TV-sändningar tillämpas också i fall då upphovsmännen inte ingår i en avtalslutande organisation.

Det avtal som skall ligga till grund för avtalslicensbestämmelsens tillämpning skall ha ingåtts med en *organisation som förträder ett flertal svenska upphovsmän på området*. Det valda uttrycket har sin motsvarighet i avtalslicensregeln i 22 § andra stycket och även i 15 a § URL. Organisationerna skall alltså vara representativa för rättighetshavare till sådana verk som normalt ingår i rundradiosändningar. Däremot krävs inte att de företräder upphovsmän till alla slags verk som över huvud taget kan ingå i sådana sändningar. Uttrycket "upphovsmän" avser såväl de egentliga upphovsmännen som andra som har förvärvat rättigheter, t. ex. filmproducenter och radioföretag.

När det särskilt gäller filmverk bör vidare anmärkas att enligt svensk upphovsrätt filmproducenter som sådana inte har några egna rättigheter. Någon "film copyright" finns alltså inte. Upphovsrätten till ett filmverk tillhör i stället de upphovsmän, utövande konstnärer etc. som har bidragit till verket. Dessa rättigheter kan sedan i större eller mindre utsträckning ha överlåtit på producenten. I 39 § URL finns en presumptionsregel om utnyttjandet av verk som har spelats in på film. Enligt den bestämmelsen omfattar överlåtelse av rätt till inspelning av ett litterärt eller konstnärligt verk på film också rätt att genom filmen bl. a. göra verket tillgängligt för allmänheten på biograf, i television eller på annat sätt. Detta gäller dock

inte i fråga om musikaliska verk. Liksom beträffande andra bestämmelser i 3 kap. URL gäller vidare bestämmelsen bara i den mån annat inte har avtalats.

I fråga om utländska filmverk från de länder som är anslutna till Bernkonventionen finns motsvarande bestämmelser i 1 § 3 mom. förordningen (1973: 529) om tillämpning av lagen (1960: 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk och lagen (1960: 730) om rätt till fotografisk bild med avseende på andra länder och områden, m. m. Där föreskrivs att avtal om bidrag till filmverk, där inte annat har avtalats, skall anses innebära bl. a. att upphovsmannen inte kan motsätta sig att verket framförs offentligt, utsänds i television eller återges till allmänheten. Bestämmelsen återspeglar bestämmelserna i Bernkonventionens art. 14 bis 2. I Världskonventionen om upphovsrätt finns inte några sådana specialregler. Det har därför inte varit nödvändigt att införa några särskilda regler i den nämnda tillämpningsförordningen beträffande filmverk från världskonventionens länder, exempelvis amerikanska. I enlighet med 2 § 1 mom. i förordningen gäller därför 39 § URL även i fråga om filmverk från dessa länder.

Eftersom rättigheterna till filmverk kan ligga hos producenten behövs ett avtal med denne för att utsändning av verket, inbegripet trådlös eller trådbunden återutsändning, skall få äga rum. Detta gäller dock inte om något annat följer av avtalet om filmning eller om det är fråga om musikaliska verk. I sådana fall skall rättighetsförvärvet ske från de ursprungliga upphovsmännen.

Det finns ännu inte någon större erfarenhet av sådana avtal som avses med bestämmelsen i förevarande stycke. Det kan emellertid förväntas att parterna, på samma sätt som när det gäller närradion, kommer att utarbeta modellavtal på området.

Rätten enligt avtalslicensbestämmelsen avser bara en *samtidig och oförändrad återutsändning (vidaresändning)*. Att sändningen skall ske "samtidigt och oförändrat" innebär att någon tidsförskjutning inte får ske och att förändringar och omredigeringar av verket inte får äga rum. I de internationella mellanstatliga diskussionerna om kabel-TV-frågor har man dock kommit fram till att uteslutande av reklamslag inte skall anses utgöra en förändring i den mening som avses här. För att föreskriften om oförändrad återutsändning skall vara uppfylld torde inte heller krävas att vidaresändningen avser programutbudet som sådant, exempelvis en sändares utbud under en hel kväll.

Om återutsändaren textar eller dubbar programmet innebär det också att återutsändningen sker i förändrad form. Ett avtal som tillåter sådana åtgärder har därför inte avtalslicensverkan i dessa delar. Görs textningen eller dubbingen däremot av det sändarföretag som företar den ursprungliga sändningen, omfattas återutsändningen av avtalslicensbestämmelsen.

Avtalsslutande part på rättighetshavarsidan måste vara en organisation som företräder svenska rättighetshavare, dvs. rättighetshavare som verksamma i Sverige (jfr 60 § 1). Som närmare har utvecklats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3.3) kan avtal mellan kabeloperatörer i Sverige och enbart utländska rättighetshavarorganisationer inte läggas till grund för en avtalslicens.

Avtalsslutande part på användarsidan kan vara ett företag eller en sammanlutning men kan också vara en fysisk person.

Vidaresändningen skall ske *till allmänheten*. Detta är ett uttryck som återkommer på flera ställen i URL och som även i detta sammanhang bör ges den tolkning som framgår av förarbeten och praxis. Någon särskild gräns i fråga om antalet anslutningar har inte ansetts lämplig för att ange vad som skall anses vara vidaresändning "till allmänheten" i ett kabelnät (se avsnitt 2.3.7.1). Självfallet kommer en hel del mindre kabelnät att falla utanför allmänhetsbegreppet. Särskilt gäller detta situationer då mottagningen sker i grannskapsförhållanden utan förvärvssyfte.

Avtalslicensregeln är bara tillämplig på sådan utsändning som tar sikte på allmänheten. Regeln gäller däremot inte andra utnyttjanden som kan ske av vidaresändningen. Om vidaresändningen tas upp och återges genom t. ex. högtalare eller TV-skärmar eller genom någon annan form av offentligt framförande, föreligger ett nytt utnyttjande som principiellt omfattas av 2 § URL och som förutsätter att rättigheterna till detta har förvärvats.

Bestämmelsen tar sikte på, förutom trådlös vidaresändning, även vidaresändning via *kabel*. Härmed avses varje form av fysisk ledare, exempelvis koaxialkabel, tråd eller optiska fibrer.

Avtalet skall avse vidaresändning av verk som ingår i en *ljudradio- eller televisionsutsändning*. Härmed avses en rundradiosändning, dvs. en utsändning som är avsedd att tas emot direkt av allmänheten och som överförs via en jordbunden sändare eller en direktsändande satellit. Bestämmelsen gäller bara när verket har sänts ut *trådlöst* i radio eller television men däremot inte när ett kabel-TV-företag svarar för den ursprungliga sändningen. Kravet att den radio- eller TV-utsändning som vidaresänds skall vara trådlös innebär att utsändningen skall ankomma till vidaresändaren i form av radiovågor i luften. Kabelspridning av ursprungliga radio- eller TV-utsändningar som sker via tråd eller kabel faller däremot utanför bestämmelsen. Något praktiskt behov av att reglera sådana relationer mellan olika kabelnät har inte ansetts föreligga för närvarande.

Gcnom att bestämmelsen gäller endast vidaresändning av "ljudradio- eller televisionsutsändning" är den principiellt sett inte tillämplig på återutsändningar av signaler från satelliter i fast trafik, eftersom dessa signaler för svensk rätts del inte är att anse som rundradiosändningar. Bestämmelsen gäller däremot, om sändningen via kommunikationssatellit sker samtidigt som en rundradiosändning med samma innehåll. I dessa fall kan nämligen satellitsignalen i upphovsrättsligt hänseende jämföras med den ursprungliga rundradiosändningen.

I de flesta fall är situationen den att det som skall återutsändas kan tas emot i en mottagarantenn på den plats från vilken återutsändningen sker. Särskilt i mera bergiga trakter eller då avståndet till sändaren är stort kan det emellertid tänkas att återutsändarens mottagarantenn är placerad på ett längre avstånd från denna plats. Detta avstånd kan variera betydligt från exempelvis de fall då ett kabelnät i ett bostadsområde i en dal har sin antenn placerad på en bergstopp till situationer då en sändning kan tas emot vid landets gräns och sedan med radiolänk eller på annat sätt transporterats till återutsändarens anläggning. Avtalslicensbestämmelsen bör

vara tillämplig också i dessa situationer, där en mer eller mindre långdistansbetonad överföring via kabel eller radiolänk sker till återutsändaren. Det är här fråga om principiellt samma situation som när en radio- eller TV-utsändning transmitteras via en kommunikationssatellit samtidigt med en rundradiosändning.

Situationen kan ibland vara den att en radioutsändning sker i ett land och genom radiolänk eller annan långdistansöverföring överförs till ett annat land för att återutsändas där. Som den nordiska kabel-TV-gruppen har uttalat (rapporten s. 97) torde man kunna anse att det i detta fall föreligger en återutsändningssituation i mottagarlandet under förutsättning att sändarföretaget har gett sitt samtycke till överföringen över gränsen. Om det i mottagarlandet sker en samtidig och oförändrad återutsändning (vidaresändning), kan alltså den nu aktuella bestämmelsen bli tillämplig.

Det förekommer redan och kan förväntas bli allt vanligare att sändningar är kodade. Detta innebär att mottagarna kan ta del av dem bara genom att använda en särskild apparat, en s. k. dekoder. Kodade sändningar används speciellt i samband med s. k. betal-TV där man får betala en summa för att ta del antingen av programutbudet som sådant i en kanal eller av enskilda program, "pay-per-view". Sådana kodade sändningar kan ske genom satelliter i fast trafik. Utsändning och kabelspridning av dessa sändningar är som regel att anse som ursprungliga sändningar. De kan emellertid också utföras som rundradiosändning genom jordbundna sändare eller per satellit. I de senare fallen är det fråga om sändningar riktade till allmänheten, låt vara endast den allmänhet som innehar dekoderutrustning.

Bestämmelsen i förevarande stycke blir således i och för sig tillämplig på en återutsändning av sådant slag som sänds i kodad form för mottagning direkt av allmänheten. Den som är ansvarig för återutsändningen kan återutsända programmen i kodad form så att abonnenterna i ett kabelnät själva får skaffa sig dekoderutrustning för att kunna ta del av programmen. Återutsändaren kan emellertid också tänkas själv hålla sådan dekoderutrustning och med denna avkoda programmen och sända dem vidare till abonnenterna i okodad form. Gör han detta utan rättighetshavarnas tillstånd, vidtar han emellertid en olaglig åtgärd. Då är det nämligen inte längre fråga om en oförändrad återutsändning.

Återutsändningen skall ske *på samma sätt* som enligt avtalet. Avser detta endast återutsändning via kabel får alltså avtalslicensregeln inte åberopas som stöd för trådlös återutsändning av utomstående upphovsmäns verk.

Andra stycket

Eftersom vidaresändningen bara får avse verk av det slag som omfattas av avtalet kan ett avtal avseende musik inte åberopas som grund för att vidaresända litterära verk. Den praktiska effekten av denna begränsning torde emellertid bli ringa eller obefintlig, eftersom de olika kategorierna av rättighetshavare kan väntas samarbeta vid avtalsförhandlingarna. Bestämmelsen i andra meningen innebär vidare att avtalets bestämmelser i övrigt gäller också för vidaresändning av verk vilkas upphovsmän står utanför den avtalslutande organisationen.

Tredje stycket

Bestämmelsen är delvis utformad efter mönster av motsvarande bestämmelse i 15 a § URL. Den innebär bl. a. att utomstående upphovsmän skall ha samma möjlighet som organisationens medlemmar att få stipendier och dylikt ur ersättningen.

Som närmare har utvecklats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3.6) har ingen regel tagits in om rätt för utomstående upphovsmän till individuell ersättning. Avgörande i detta hänseende blir i stället vad avtalet innehåller. Utomstående upphovsmän skall alltså fullt ut behandlas på samma sätt som den avtalslutande organisationens egna medlemmar.

Fjärde stycket

Bestämmelserna avser att förhindra att den som vidareänder verk med stöd av avtalslicensbestämmelsen i första stycket skall utsättas för krav vid olika tider av de skilda grupperna av rättighetshavare. Enligt andra meningen får krav gentemot vidareändaren på grund av bestämmelsen bara göras gällande "samtidigt" av de organisationer som företräder de berörda rättighetshavarna. Dessa rättighetshavare kan vara såväl upphovsmän till olika kategorier av verk som utövande konstnärer, fonogramframställare och fotografer (jfr de föreslagna 45 och 47 §§). Rättighetshavarna behöver visserligen inte bilda någon samorganisation men de skall presentera sina krav samtidigt, dvs. vid ett och samma tillfälle gentemot vidareändaren. Detta krav på samtidighet gäller även för radioföretagen (48 §).

Det bör observeras att någon särskild preskriptionsfrist inte har föreskrivits för krav mot vidareändaren eller från rättighetshavarna mot den organisation som har uppburit betalning från vidareändaren. Detta innebär att den vanliga preskriptionsfristen om tio år blir tillämplig.

45 §

En utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk må icke utan hans samtycke upptagas på gramfonoskiva, film eller annan anordning, genom vilken det kan återgivvas, och ej heller utsändas i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgängligt för allmänheten.

Ett framförande som har upptagits på en anordning som avses i första stycket får inte utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3, 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 d, 24, 24 a, 26, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

De grundläggande bestämmelserna om de utövande konstnärernas rättigheter till sina framföranden ges för närvarande i första och andra styckena. Genom de hänvisningar som förekommer i tredje stycket gäller vissa av bestämmelserna inom den egentliga upphovsrätten också för de utövande konstnärerna.

Hänvisningarna i tredje stycket kompletteras nu med en hänvisning till 22 d §. Härigenom blir dess bestämmelser tillämpliga även vid vidare-sändning av sådana framföranden som anges i 45 §.

47 §

Om en grammofonskiva eller en annan anordning på vilken ljud har upptagits används vid ljudradio- eller televisionsutsändning eller vid annat offentligt framförande i förvärvssyfte och utsändningen eller framförandet äger rum inom femtio år efter det år då ljudupptagningen gjordes, skall ersättning utgå till framställaren liksom till utövande konstnärer vilkas framförande har upptagits på anordningen. Har två eller flera konstnärer samverkat vid framförandet, kan den rätt som tillkommer dem göras gällande endast av dem gemensamt. Gentemot den som har använt anordningen skall konstnärer och framställare göra gällande sina krav samtidigt.

Vad som sägs i första stycket om ljudradio- och televisionsutsändning gäller också när en trådlös sådan utsändning samtidigt och oförändrat återutsänds (vidaresändning) till allmänheten trådlöst eller genom kabel. Gentemot den som vidare-sänder får krav på ersättning göras gällande endast genom sådana organisationer som företräder ett flertal svenska utövande konstnärer eller framställare. Organisationerna skall framställa kraven samtidigt med de krav som avses i 22 d §.

Bestämmelserna i 8 och 9 §§, 14 § första stycket, 20, 21 och 24 §§ samt 26 § andra stycket skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnärers rätt skall jämväl föreskrifterna i 27, 28, 41 och 42 §§ i motsvarande mån gälla.

Vad i denna paragraf stadgas gäller icke ljudfilm.

I paragrafen regleras den rätt till ersättning som utövande konstnärer och fonogramproducenter har när ljudupptagningar i form av fonogram används i en ursprunglig radio- eller TV-utsändning.

Andra stycket

Som närmare har utvecklats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.4.2) föreslås att utövande konstnärer och fonogramframställare skall ha rätt till ersättning också när ljudradio- eller TV-utsändningar innehållande sådana ljudupptagningar vidare-sänds. Regler härom har tagits in i ett nytt andra stycke.

Rätten till ersättning gäller i fråga om såväl trådlös som trådbunden vidare-sändning av trådlösa radio- eller TV-utsändningar. I likhet med vad som gäller enligt 22 d § avser bestämmelsen inte återutsändning av ursprungliga kabelsändningar. Rätten till ersättning begränsas på samma sätt som sägs i 22 d §, dvs. den gäller inte i fråga om enskilda anläggningar som faller utanför allmänhetsbegreppet. Kraven på ersättning mot den som svarar för vidare-sändningen skall framställas genom de organisationer som representerar svenska utövande konstnärer resp. framställare. Det innebär att första stycket sista meningen inte är tillämpligt när det gäller vidare-sändning. Ersättningskraven skall också framställas samtidigt med de andra krav som rättighetshavarna i övrigt kan ha vid vidare-sändning.

Ljudradio- eller televisionsutsändning må icke utan radio- eller televisionsföretagets samtycke återutsändas eller upptagas på anordning, genom vilken den kan återgivvas. Utan sådant samtycke må ej heller televisionsutsändning återgivvas för allmänheten i biograf eller därmed jämförlig lokal.

En utsändning som har upptagits på en anordning som avses i första stycket får inte utan radio- eller televisionsföretagets samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då utsändningen ägde rum.

Vad i 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf.

Har ett radio- eller televisionsföretag krav på ersättning för en sådan vidareändning som avses i 22 d § första stycket, skall företaget framställa sitt krav samtidigt som de organisationer som avses där.

I paragrafen finns regler om den rätt som radio- och televisionsföretag har att bestämma över hur deras utsändningar utnyttjas.

Enligt vad som har angetts i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3.4) har det ansetts vara av grundläggande betydelse att den som ansvarar för vidareändningen får en samlad bild av samtliga de krav som rättighetshavarna kan framställa på grund av vidareändningen. Det har därför för upphovsmännens del föreskrivits i 22 d § att de avtalsslutande organisationernas krav skall framställas samtidigt. Genom hänvisningar i 45 § tredje stycket och 47 § andra stycket omfattar kravet på samtidighet även de anspråk som framställs av de organisationer som företräder utövande konstnärer och fonogramproducenter.

Genom bestämmelsen i fjärde stycket föreskrivs att sändarföretaget har att framställa sitt krav samtidigt med de övriga rättighetshavarnas organisationer.

58 §

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. *Detsamma gäller* i mål om ersättning som avses i 9 § andra stycket, 14 § andra stycket, 16 §, 22 § andra stycket, 22 d § eller 47 §.

I denna paragraf anges att Stockholms tingsrätt är rätt domstol i vissa mål enligt URL.

Som närmare har utvecklats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.6) är det lämpligt att även vissa frågor som rör tillämpningen av den nya 22 d § prövas av Stockholms tingsrätt. Detta gäller både i den mån saken rör de egentliga upphovsmännen och i den mån de utövande konstnärerna eller radioföretagen berörs. Detta täcks genom uttrycket "ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag" i den nuvarande lydelsen och genom tillägget av 22 d § i uppräknningen av de typer av ersättningsmål som tingsrätten skall handlägga. När det gäller ersättningsrätten vid vidareändning enligt den föreslagna lydelsen av 47 § blir 58 § automatiskt tillämplig, eftersom den redan omfattar ersättningsmål enligt 47 §.

Den nya lagen träder i kraft den 1 juli 1986. Den skall tillämpas även på verk och upptagningar som har tillkommit före ikraftträdandet.

4.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1960: 730) om rätt till fotografisk bild

9 §

Svenskt televisionsföretag som regeringen bestämmer må, mot ersättning, visa offentliggjord fotografisk bild, såframt fotografen icke meddelat förbud mot visning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig visningen. Vad nu sagts gäller ej film.

När andra än ett svenskt televisionsföretag som avses i första stycket visar en fotografisk bild i en sådan trådlös televisionsutsändning som samtidigt och oförändrat återutsänds till allmänheten trådlöst eller genom kabel, tillämpas 22 d § lagen (1960: 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

I nuvarande första stycket av denna paragraf regleras den rätt som ett av regeringen bestämt svenskt TV-företag (för närvarande endast Sveriges Television AB och Sveriges utbildningsradio AB) har att med stöd av en tvångslicens visa offentliggjorda fotografiska bilder.

Som har utvecklats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.5) har det ansetts att tillämpningsområdet för denna tvångslicens inte bör utvidgas. Vid vidareändring av fotografiska bilder i en trådlös TV-utsändning jämföras fotografen med andra rättighetshavare utom i den speciella situation som omfattas av bestämmelserna i första stycket, dvs. där Sveriges Radio svarar även för återutsändningen.

I andra stycket har därför tagits in en hänvisning till 22 d § URL med den begränsning som nyss har angetts. Den innebär bl. a. att reglerna i 22 d § URL gäller för fotografiska bilder som ingår i vidareändringar av trådlösa utländska TV-sändningar och i programutbud från ett annat svenskt TV-företag än Sveriges Television AB eller Sveriges utbildningsradio AB. Frågan om tillstånd skall således lösas avtalsvägen. Kollektiva avtal får vidare samma verkan gentemot utomstående fotografer som övriga sådana avtal på området medför för andra kategorier av rättighetshavare utanför de avtalsslutande organisationerna.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Den nya lagen träder i kraft den 1 juli 1986. Den skall tillämpas även på fotografiska bilder som har tillkommit före ikraftträdandet.

5 Hemställan

Prop. 1985/86: 146

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1960: 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
2. lag om ändring i lagen (1960: 730) om rätt till fotografisk bild.

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Närvarande: justitierådet Knutsson, f. d. justitierådet Sterzel, regeringsrådet Tottie.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 20 februari 1986 har regeringen på hemställan av statsrådet Wickbom beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1960: 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,

2. lag om ändring i lagen (1960: 730) om rätt till fotografisk bild.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Karin Hökborg.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet* :

Förslaget till lag om ändring i lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

22 d §

Det remitterade förslaget innebär att det införs en s. k. avtalslicensordning i fråga om vidareändring av radio- och TV-program. Liknande regler finns redan nu beträffande utsändning av verk i radio och TV (22 § andra stycket) samt beträffande fotokopiering i undervisningsverksamhet (15 a §). Dessa bestämmelser innehåller vissa föreskrifter till skydd för rättighetshavare som står utanför de avtalsslutande organisationerna. Till denna kategori torde flertalet utländska upphovsmän vara att hänföra. Skyddsreglerna innebär att en utomstående rättighetshavare dels alltid kan förbjuda att hans verk utnyttjas på åsyftat sätt, dels alltid har rätt att påfordra individuell ersättning, oavsett det kollektiva avtalets innehåll. Några motsvarande regler har inte tagits upp i det nu framlagda förslaget.

Lagrådet har inte något att erinra mot att det införs regler om avtalslicens på det aktuella området. Lagrådet kan också godta de argument som har anförts för att rättighetshavarna inte bör kunna förbjuda vidareändring. Bernkonventionens regler synes inte lägga några hinder i vägen för en sådan ordning.

Vad beträffar frågan om en rätt till individuell ersättning finns det anledning att hysa större tvekan. Detta sammanhänger i första hand med föreskrifterna i Bernkonventionen. Enligt artikel 11 bis (2) har medlemsstaterna frihet att reglera villkoren för rätt till sådan vidareändring som det här är fråga om och kan alltså gå så långt som till att föreskriva en tvångslicens, men intrång får inte göras i upphovsmannens rätt att erhålla skälig ersättning ("equitable remuneration").

Enligt den föreslagna lagregeln skall rättighetshavare som står utanför de avtalsslutande organisationerna vara likställda med dessas medlemmar i

fråga om förmåner som utgår enligt avtalet. Detta innebär inte någon garanti för att de får rätt till individuell ersättning om deras verk utnyttjas. Departementschefen har emellertid ansett den föreslagna regeln tillräcklig för att Bernkonventionens krav skall vara tillgodosedda. Någon motivering för denna bedömning har inte anförts. Den samnordiska tjänstemannagrupp som i rapporten (NU 1983: 12) Nabolands-TV i kabel behandlat bl. a. upphovsrättsliga frågor i samband med kabelspridning har synbarligen ansett att Bernkonventionen kräver att utomstående upphovsmän tillförsäkras en rätt att påfordra individuell ersättning (rapporten s. 112, 130, 134). Enligt den departementspromemoria som ligger till grund för lagförslaget skulle en sådan regel "självfallet ha ett värde för att uppfylla konventionsbestämmelsen".

I likhet med flera av de remissinstanser som har uttalat sig härom vill lagrådet ifrågasätta om förslaget på denna punkt är förenligt med Bernkonventionen. Det är enligt lagrådets mening angeläget att undvika lagstiftning som inte utan fog kan sägas stå i strid med våra konventionsenliga åtaganden.

Som skäl mot en regel om rätt till individuell ersättning har i remissen anförts att den skulle medföra praktiska problem med hänsyn till att många organisationer saknar erforderliga administrativa resurser. Lagrådet kan inte bedöma tyngden hos detta argument men föreställer sig att problemen knappast skulle bli så mycket större på detta område än när det gäller fotokopiering, där organisationerna uppenbarligen förutsätts kunna administrera ett sådant system. Inte heller hänvisningen till pågående internationellt arbete på området framstår som något avgörande skäl mot en rätt till individuell ersättning. Ett samarbete mellan organisationer i olika länder bör i och för sig kunna underlätta distributionen av ersättningar till enskilda upphovsmän. Vidare är det uppenbart att ett internationellt samarbete på området måste anordnas på ett sätt som är förenligt med gällande internationella konventioner.

Lagrrådet vill slutligen i detta sammanhang peka på att det föreslagna nya andra stycket i 47 § ger fonogramproducenter och utövande artister en bättre ställning än upphovsmännen då det gäller rätt till ersättning vid vidareändring av radio- och TV-program där ljudupptagningar har använts. Det förefaller svårt att sakligt motivera detta.

Mot bakgrund av det anförda föreslår lagrådet att till paragrafens tredje stycke fogas följande efter mönster av 15 a § och med beaktande av 22 d § fjärde stycket utformade regler: "Upphovsmannen har dock alltid oberoende av detta rätt till ersättning som hänför sig till vidareändringen, om han begär det inom tre år efter utgången av det år då vidareändringen ägde rum. Krav på ersättning får riktas endast mot organisationen."

I paragrafens sista stycke föreskrivs att organisationerna skall framställa sina ersättningskrav samtidigt. Enligt ordalagen avser denna regel endast de krav som hänför sig till avtalslicensen. Det får emellertid förutsättas att en motsvarande bestämmelse tas in i de avtal som direkt reglerar frågan för organisationsmedlemmarnas räkning.

I remissen har inte diskuterats vilka rättsverkningar som inträder ifall föreskriften om samtidighet inte iakttas. Klart torde vara att ersättningsrät-

ten inte går förlorad. Däremot bör sändarföretaget kunna avböja att behandla krav som har framställts av en organisation i avvaktan på att de övriga anger sina anspråk. Om någon organisation dröjer oskäligt länge med att presentera sina krav kan detta aktualisera frågor om skyldighet att ersätta kostnader och ränteförluster som orsakas av dröjsmålet. Det nära samarbete som har etablerats mellan organisationerna på området gör det dock osannolikt att problem av detta slag skall uppkomma, och det synes därför försvarligt att lämna hithörande frågor oreglerade.

47 §

Det föreslagna nya stycket innebär att utövande konstnärer och fonogramframställare ges en laglig rätt till ersättning vid sådant utnyttjande av ljudupptagningar som avses där. Härav torde följa att en organisation inte kan avstå från rätt till ersättning med verkan för utomstående rättighetshavare. När det föreskrivs, att endast organisationerna får framställa krav på ersättning hos den som svarar för vidaresändningen, får detta därför också anses innebära, att de är i förhållande till rättighetshavarna skyldiga att framställa sådana krav, i den mån inte rättighetshavarna har avstått från sina anspråk.

48 §

Av paragrafen framgår att vidaresändning inte får ske utan radio- eller TV-företagets samtycke. Om denna regel överträds kan företaget kräva ersättning enligt 54 § jämförd med 57 § första stycket. Den i fjärde stycket av förevarande paragraf upptagna regeln torde inte vara avsedd att omfatta sådana krav. Med hänsyn härtill föreslås att efter orden "22 d § första stycket" tillfogas "och som har skett med företagets samtycke".

Förslaget till lag om ändring i lagen om rätt till fotografisk bild

Förslaget lämnas utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 mars 1986

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom, Johansson, Hulterström, Lindqvist

Föredragande: statsrådet Wickbom

Proposition om vidaresändning av radio- och TV-program

1 Anmälan av lagrådsyttrande m. m.

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande (beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde 1986-02-20) över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

2. lag om ändring i lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Förslaget till lag om ändring i lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

22 d §

Lagrådet har inte haft något att erinra mot att det införs regler om avtalslicens på det nu aktuella området. Lagrådet har också godtagit att rättighetshavarna inte bör kunna förbjuda vidaresändning. Däremot har lagrådet funnit anledning att hysa större tvekan när det gäller frågan om en rätt till individuell ersättning och har ifrågasatt om förslaget på denna punkt är förenligt med Bernkonventionen.

Enligt den föreslagna lagregeln skall rättighetshavare som står utanför de avtalslutande organisationerna vara likställda med dessas medlemmar i fråga om ersättning och andra förmåner som utgår enligt avtalet. Som lagrådet har framhållit innebär detta inte någon garanti för att de får rätt till individuell ersättning om deras verk utnyttjas med stöd av avtalslicensen.

Som jag har angett i remissprotokollet har jag vid utformningen av lagstiftningen på denna punkt bedömt det som tillräckligt med bestämmelsen om likställdhet mellan organiserade och oorganiserade rättighetshavare för att uppfylla Bernkonventionens förpliktelser enligt art. 11 bis (2). Vad lagrådet har framhållit på denna punkt visar emellertid att denna bedömning kan sättas i fråga. Enligt min mening är det angeläget att undanröja varje tvivel om huruvida lagstiftningen står i överensstämmelse med Bernkonventionen. Jag förordar därför att det i enlighet med lagrådets

förslag införs en bestämmelse i lagen som tillförsäkrar de oorganiserade rättighetshavarna en rätt till individuell ersättning.

Bestämmelsen bör utformas på det sätt som lagrådet har föreslagit. Den innebär att de utomstående rättighetshavarnas krav endast får riktas mot organisationen. Tvister om ersättning skall alltså föras mellan rättighetshavaren och organisationen. Bestämmelsen innebär vidare att organisationen i princip inte regressvis kan kräva ytterligare ersättning av den som svarar för vidareändringen. Jag utgår från att organisationerna på ett smidigt sätt kan lösa de praktiska problem som eventuellt kan uppstå.

Jag ansluter mig till vad lagrådet i övrigt har anfört beträffande innebörden av detta lagrum.

Utöver lagrådets förslag beträffande rätt till individuell ersättning har en redaktionell ändring gjorts i paragrafen som innebär att dess första och andra stycken har förts samman till ett stycke.

47 och 48 §§

Jag har inte något att erinra mot vad lagrådet har anfört beträffande dessa lagrum.

Förslaget till lag om ändring i lagen om rätt till fotografisk bild

I 9 § har gjorts en ändring av redaktionell art.

2 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Sammanfattning av promemorian

I promemorian läggs fram förslag till ändringar i den upphovsrättsliga lagstiftningen som avser förvärv av rättigheter vid samtidig och oförändrad återutsändning av radio- och TV-program.

Det konstateras att flertalet rättighetshavare enligt den upphovsrättsliga lagstiftningen har en ensamrätt att bestämma över radio- och TV-sändningar av deras verk och prestationer. Ensamrätten omfattar också fall då dessa radio- och TV-sändningar återutsänds samtidigt och i oförändrad form, oavsett om detta sker trådbundet eller trådlöst. Ett företag som önskar bedriva verksamhet med återutsändning behöver därför förvärva dessa rättigheter.

I promemorian behandlas två olika sätt att förvärva de rättigheterna, nämligen genom avtal med rättighetshavarna eller genom s. k. tvångslicens. I det senare fallet får återutsändning ske utan samtycke från rättighetshavarna men mot ersättning. Det föreslås att rättigheterna skall förvärvas genom avtal mellan återutsändaren och rättighetshavarna.

För att ett avtal mellan återutsändaren och organisationer som företräder svenska rättighetshavare skall få verkan även för rättighetshavare utanför dessa organisationer föreslås en s. k. avtalslicensbestämmelse som innebär att avtalet i alla delar blir gällande också för utomstående rättighetshavare. De skall t. ex. ha samma rätt till ersättning som de organiserade rättighetshavarna. Med en avtalslicensbestämmelse undviks också att återutsändarna drabbas av t. ex. ansvar för intrång i de utomstående rättighetshavarnas ensamrätt.

Om ett avtal inte kommer till stånd får återutsändning inte ske. Något särskilt förfarande för att ändå åstadkomma avtal, t. ex. medling eller tvångsskiljedom, föreslås inte.

Rätten att förbjuda återutsändning i vissa fall kan tas in i avtalet. Någon särskild rätt till detta tas emellertid inte in i själva avtalslicensbestämmelsen. Detsamma gäller rätten att begära individuell ersättning.

I promemorian föreslås vidare att avtalslicensverkan bara skall ges åt avtal mellan svenska parter, bl. a. av vissa konventionstekniska skäl. Dessutom anges att kraven mot återutsändaren bara får göras gällande gemensamt av de olika rättighetshavarorganisationerna.

Det föreslås inte någon speciell gräns för det antal anslutningar som ett kabelnät får ha utan att det uppstår en skyldighet att förvärva erforderliga rättigheter. Det anges att den frågan bör kunna lösas avtalsvägen.

När det gäller utövande konstnärer (artister, musiker, m. fl.) och fonogramproducenter föreslås att de skall få en rätt till ersättning vid återutsändning av radio- och TV-program som innehåller ljudinspelningar. De har idag en sådan ersättningsrätt bara vid ursprungliga radio- och TV-sändningar.

Radio- och TV-sändningar får inte återutsändas utan radio- eller TV-företagets samtycke. Det föreslås att ett sådant samtycke kan ersättas med ett tillstånd från domstol, om företaget vägrar att lämna tillstånd till en återutsändning genom tråd eller kabel.

Det föreslås också att Stockholms tingsrätt skall vara specialforum för mål om tillstånd av domstol i stället för samtycke från ett radio- eller TV-företag och om ersättning enligt avtalslicensbestämmelsen.

Beträffande fotografernas rättigheter föreslås att samma tvångslicens som nu gäller för Sveriges radios TV-sändningar också skall gälla för alla samtida och oförändrade återutsändningar av TV-sändningar som innehåller fotografier.

Lagstiftningen skall enligt promemorian träda i kraft den 1 juli 1986.

Promemorians lagförslag

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960: 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960: 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

dels att 22, 45, 47 och 58 §§ skall ha följande lydelse,

dels att i lagen skall införas två nya paragrafer, 22 d § och 48 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §

Har radio- eller televisionsföretag rätt att i utsändning återgiva verk, må företaget ock. under villkor som regeringen bestämmer, för bruk vid egna utsändningar upptaga verket på anordning, genom vilken det kan återgivas. Om rätten att göra sålunda upptaget verk tillgängligt för allmänheten gäller vad eljest är stadgat.

Svenskt radio- eller televisionsföretag som regeringen bestämmer må, om företaget på grund av avtal med organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området äger rätt att utsända litterära och musikaliska verk, jämväl utsända utgivet dylikt verk av upphovsman som icke företrädes av organisationen; för utsändningen äger upphovsmannen rätt till ersättning. Vad sålunda stadgats gäller dock icke sceniskt verk, ej heller annat verk om upphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig utsändningen.

Svenskt radio- eller televisionsföretag som regeringen bestämmer må, om företaget på grund av avtal med organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området äger rätt att utsända litterära och musikaliska verk, jämväl utsända utgivet dylikt verk av upphovsman som icke företrädes av organisationen; för utsändningen äger upphovsmannen rätt till ersättning. Vad sålunda stadgats gäller dock icke sceniskt verk, ej heller annat verk om upphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig utsändningen. *Bestämmelserna i detta stycke tillämpas ej på återutsändning som avses i 22 d §.*

22 d §

Har ett företag eller en sammanlutning på grund av avtal med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området rätt att till allmänheten trådlöst eller genom tråd eller kabel återutsända verk ingående i en trådlös ljudradio- eller televisionsutsändning, får företaget eller sammanlutningen på samma sätt samtidigt och i oförändrad form återut-

*sända även utsänt verk av upphovs-
män som inte företräds av organi-
sationen.*

*Återutsändning får avse endast
verk av det slag om omfattas av
avtalet med organisationen. Även i
övrigt gäller de villkor i fråga om
återutsändningen som föreskrivs i
avtalet.*

*En upphovsman vars verk återut-
sänds med stöd av första stycket
skall i fråga om ersättning som
lämnas enligt avtalet och i fråga
om förmåner från organisationen
som väsentligen bekostas genom
ersättningen vara likställd med
upphovsman som organisationen
företräder.*

*Gentemot den som återutsänder
verk med stöd av denna paragraf
får krav på grund av bestämmelsen
endast göras gällande gemensamt
av de organisationer som företrä-
der de berörda rättighetshavarna.*

45 §

En utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk må icke utan hans samtycke upptagas på grammofonskiva, film eller annan anordning, genom vilken det kan återgivas, och ej heller utsändas i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgängligt för allmänheten.

Ej må framförande, som upptagits på anordning varom i första stycket sägs, utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan, förrän tjugofem år förflutit efter det år, då upptagningen ägde rum.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3 och 9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–c, 24, 24 a, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3 och 9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–d, 24, 24 a, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

47 §

Användes anordning som i 46 § sägs vid ljudradio- eller television-utsändning, skall om utsändningen äger rum inom tid som i nämnda paragraf stadgas, ersättning utgå till framställaren ävensom till utövande konstnär, vars framförande upptagits på anordningen. Hava två el-

Användes anordning som i 46 § sägs vid ljudradio- eller television-utsändning, skall om utsändningen äger rum inom tid som i nämnda paragraf stadgas, ersättning utgå till framställaren ävensom till utövande konstnär, vars framförande upptagits på anordningen. Om en ut-

ler flera konstnärer samverkat vid framförandet, kan dem tillkommande rätt endast göras gällande av dem gemensamt. Gentemot radio- eller televisionsföretaget göres utövande konstnärns rätt gällande genom framställaren.

Bestämmelserna i 9 §, 14 § första stycket samt 20, 21 och 24 §§ skola äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnärns rätt skola jämväl föreskrifterna i 27, 28, 41 och 42 §§ i motsvarande mån gälla.

Vad i denna paragraf stadgas gäller icke ljudfilm.

48 a §

Om ljudradio- eller televisionsföretag vägrar att ge tillstånd till sådan återutsändning genom tråd eller kabel som avses i 48 § första stycket kan domstol meddelu sådant tillstånd.

58 §

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsut-sändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. *Samma lag vare i mål om ersättning som avses i 9 § andra stycket, 14 § andra stycket, 16 §, 22 § andra stycket eller 47 §.*

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsut-sändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. *Detsamma gäller i mål enligt 48 a § samt mål om ersättning som avses i 9 § andra stycket, 14 § andra stycket, 16 §, 22 § andra stycket, 22 d § eller 47 §.*

Den nya lagen träder i kraft den 1 juli 1986. Den skall tillämpas även på verk och upptagningar som har tillkommit före ikraftträdandet.

Lag om ändring i lagen (1960: 730) om rätt till fotografisk bild

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (1960: 730) om rätt till fotografisk bild skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Svenskt televisionsföretag som regeringen bestämmer må, mot ersättning, visa offentliggjord fotografisk bild, så framt fotografen icke meddelat förbud mot visning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig visningen. Vad nu sagts gäller ej film.

Fotografisk bild som lovligen ingår i en trådlös televisionsutsändning får mot ersättning samtidigt och i oförändrad form trådlöst eller genom tråd eller kabel återutsändas till allmänheten. I fråga om ersättningen tillämpas 22 d § fjärde stycket lagen (1960: 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986. Den skall tillämpas även på fotografisk bild som har tillkommit före ikraftträdandet.

Förteckning över remissinstanserna

Yttranden över promemorian har avgetts av justitiekanslern, Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, statens kulturråd, televerket, upphovsrättsutredningen, juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, Svenska kommunförbundet, Sveriges industriförbund, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges advokatsamfund, Svenska journalistförbundet, Svenska tidningsutgivareföreningen, Tidningarnas arbetsgivareförening, Sveriges författarförbund, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS), Föreningen Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM) u. p. a., Svenska artisters och musikers intresseorganisation (SAMI), Svenska musikerförbundet, Svenska teaterförbundet, Teaternas riksförbund, Föreningen Sveriges filmproducenter, Sveriges Radio AB, Svenska gruppen av the International Federation of Producers of Phonograms and Videograms (IFPI), Landsorganisationen (LO), Centralorganisationen SACO/SR, Kooperativa förbundet (KF), Förhandlingkartellen Copyswede, Svenska Elektronikindustriföreningen, Sveriges Radio- & Hemelektronikleverantörer (SRL), Centralantennmaterielleverantörernas Förening (CANT), Esselte Video AB, HSB:s Riksförbund ek. för. (HSB), Svenska Riksbyggen förening u. p. a. (Riksbyggen), Sveriges Bostadsrättsföreningars Centralorganisation ek. för. (SBC), Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (SABO), Sveriges Fastighetsägareförbund, Hyresgästernas Riksförbund, Sveriges Villaägareförbund, Industriförvaltnings AB Kinnevik, Sveriges Filmthyrareförening, Sveriges Yrkesmusikerförbund (SYMF).

Officerarnas riksförbund har anslutit sig till yttrandet från SYMF.

Lagrådsremissens lagförslag

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960: 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1960: 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

dels att 22, 45, 47, 48 och 58 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 22 d §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*22 §¹

Har radio- eller televisionsföretag rätt att i utsändning återgiva verk, må företaget ock, under villkor som regeringen bestämmer, för bruk vid egna utsändningar upptaga verket på anordning, genom vilken det kan återgivas. Om rätten att göra sålunda upptaget verk tillgängligt för allmänheten gäller vad eljest är stadgat.

Svenskt radio- eller televisionsföretag som regeringen bestämmer må, om företaget på grund av avtal med organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området äger rätt att utsända litterära och musikaliska verk, jämväl utsända utgivet dylikt verk av upphovsman som icke företrädes av organisationen; för utsändningen äger upphovsmannen rätt till ersättning. Vad sålunda stadgats gäller dock icke sceniskt verk, ej heller annat verk om upphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig utsändningen.

Svenskt radio- eller televisionsföretag som regeringen bestämmer må, om företaget på grund av avtal med organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området äger rätt att utsända litterära och musikaliska verk, jämväl utsända utgivet dylikt verk av upphovsman som icke företrädes av organisationen; för utsändningen äger upphovsmannen rätt till ersättning. Vad sålunda stadgats gäller dock icke sceniskt verk, ej heller annat verk om upphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig utsändningen. *Bestämmelserna i detta stycke gäller inte sådan vidare-sändning som anges i 22 d §.*

22 d §

Har någon på grund av avtal med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området rätt att till allmänheten trådlöst eller genom kabel samti-

¹ Senaste lydelse 1978: 488.

digt och oförändrat återutsända (vidaresända) verk som ingår i en trådlös ljudradio- eller televisionsutskändning, får denne på samma sätt vidaresända även verk av upphovsmän som inte företräds av organisationen.

Vidaresändning får avse endast verk av det slag som omfattas av ett avtal med en organisation. Även i övrigt gäller de villkor i fråga om vidaresändningen som föreskrivs i avtalet.

En upphovsman vars verk vidare-sänds med stöd av första stycket skall i fråga om ersättning som lämnas enligt avtalet och i fråga om förmåner från organisationen som väsentligen bekostas genom ersättningen vara likställd med upphovsmän som organisationen företräder.

Gentemot den som vidaresänder verk med stöd av denna paragraf får krav på ersättning göras gällande endast av sådana organisationer som avses i första stycket. Kraven skall framställas samtidigt.

45 §²

En utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk må icke utan hans samtycke upptagas på grammofonskiva, film eller annan anordning, genom vilken det kan återgivnas, och ej heller utsändas i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgängligt för allmänheten.

Ett framförande som har upptagits på en anordning som avses i första stycket får inte utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3, 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a, 26, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3, 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 d, 24, 24 a, 26, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

² Lydelse enligt prop. 1985/86: 79.

47 §³

Om en grammofonskiva eller en annan anordning på vilken ljud har upptagits används vid ljudradio- eller televisionsutsändning eller vid annat offentligt framförande i förvärvssyfte och utsändningen eller framförandet äger rum inom femtio år efter det år då ljudupptagningen gjordes, skall ersättning utgå till framställaren liksom till utövande konstnärer vilkas framförande har upptagits på anordningen. Har två eller flera konstnärer samverkat vid framförandet, kan den rätt som tillkommer dem göras gällande endast av dem gemensamt. Gentemot den som har använt anordningen skall konstnärer och framställare göra gällande sina krav samtidigt.

Vad som sägs i första stycket om ljudradio- och televisionsutsändning gäller också när en trådlös sådan utsändning samtidigt och oförändrat återutsänds (vidaresändning) till allmänheten trådlöst eller genom kabel. Gentemot den som vidaresänder får krav på ersättning göras gällande endast genom sådana organisationer som företräder ett flertal svenska utövande konstnärer eller framställare. Organisationerna skall framställa kraven samtidigt med de krav som avses i 22 d §.

Bestämmelserna i 8 och 9 §§, 14 § första stycket, 20, 21 och 24 §§ samt 26 § andra stycket skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnärs rätt skall jämväl föreskrifterna i 27, 28, 41 och 42 §§ i motsvarande mån gälla.

Vad i denna paragraf stadgas gäller icke ljudfilm.

48 §⁴

Ljudradio- eller televisionsutsändning må icke utan radio- eller televisionsföretagets samtycke återutsändas eller upptagas på anordning, genom vilken den kan återgivras. Utan sådant samtycke må ej heller televisionsutsändning återgivras för allmänheten i biograf eller därmed jämförlig lokal.

En utsändning som har upptagits på en anordning som avses i första stycket får inte utan radio- eller televisionsföretagets samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då utsändningen ägde rum.

Vad i 6–9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a–22 c, 24, 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf.

Har ett radio- eller televisionsföretag krav på ersättning för en sådan vidaresändning som avses i 22 d § första stycket, skall företaget framställa sitt krav samtidigt som de organisationer som avses där.

³ Lydelse enligt prop. 1985/86: 79.

⁴ Lydelse enligt prop. 1985/86: 79.

58 §⁵

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. *Samma lag vare* i mål om ersättning som avses i 9 § andra stycket, 14 § andra stycket, 16 §, 22 § andra stycket eller 47 §.

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. *Detsamma gäller* i mål om ersättning som avses i 9 § andra stycket, 14 § andra stycket, 16 §, 22 § andra stycket, 22 d § eller 47 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986. Den skall tillämpas även på verk och upptagningar som har tillkommit före ikraftträdandet.

⁵ Senaste lydelse 1973: 363.

Lag om ändring i lagen (1960: 730) om rätt till fotografisk bild

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (1960: 730) om rätt till fotografisk bild skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §¹

Svenskt televisionsföretag som regeringen bestämmer må, mot ersättning, visa offentliggjord fotografisk bild, såframt fotografen icke meddelat förbud mot visning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig visningen. Vad nu sagts gäller ej film.

När andra än ett svenskt televisionsföretag som avses i första stycket visar en fotografisk bild i en sådan trådlös televisionsutsändning som samtidigt och oförändrat återutsänds till allmänheten trådlöst eller genom kabel, tillämpas 22 d § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986. Den skall tillämpas även på fotografisk bild som har tillkommit före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1978: 489.

	Sid
Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 20 februari 1986	7
1 Inledning	7
2 Allmän motivering	7
2.1 Bakgrund	7
2.2 Behovet av lagstiftning	9
2.3 Förvärv av rättigheter till vidareförändring inom den egentliga upphovsrätten	11
2.3.1 Avtal eller tvångslicens?	11
2.3.2 Avtalslicens?	13
2.3.3 Avtalsparterna	15
2.3.4 Organisationernas ersättningskrav	15
2.3.5 Vetorrätt för de utomstående rättighetshavarna?	16
2.3.6 Utomstående rättighetshavares rätt till individuell ersätt- ning?	18
2.3.7 Vissa speciella frågor	19
2.3.7.1 Offentliga framföranden	19
2.3.7.2 Undantag för det svenska programutbudet? ...	20
2.3.8 Åtgärder om avtal inte sluts	21
2.4 Närstående rättigheter	22
2.4.1 Förvärv av utövande konstnärers rättigheter vid vidare- förändring	22
2.4.2 Rätten till ersättning	23
2.4.3 Radioföretagens rättigheter	24
2.5 Fotografernas rättigheter vid vidareförändring	25
2.6 Behörig domstol	26
2.7 Ikraftträdande m. m	26
3 Upprättade lagförslag	27
4 Specialmotivering	27
4.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1960: 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk	27
4.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1960: 730) om rätt till fotografisk bild	35
5 Hemställan	36
6 Beslut	36
Utdrag ur lagrådets protokoll den 4 mars 1986	37
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 mars 1986 ...	40
Bilaga 1 Sammanfattning av promemorian	42
Bilaga 2 Promemorians lagförslag	44
Bilaga 3 Förteckning över remissinstanserna	48
Bilaga 4 Lagrådsremissens lagförslag	49